

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Viktor Maudr

Sport a sociální sítě na vesnici

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Martin Heřmanský, Ph.D.

Praha 2020

Čestné prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu, které byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. 8. 2020

.....

Viktor Maudr

Poděkování

Nejprve bych chtěl poděkovat obyvatelům Némkocsmabanu, zejména pak mým informátorům, kteří mi věnovali svůj čas a byli ochotní podílet se na mé práci - köszönöm szépen. Dále bych chtěl nesmírně poděkovat vedoucím pedagogům kurzu terénní antropologická praxe, nejprve PhDr. Daně Bittnerové, CSc., a Mgr. Hedvice Novotné, PhD., které mi pomáhaly s přípravou práce a následným výzkumem v terénu. Největší poděkování však patří Mgr. Martinovi Heřmanskému PhD., který mi kromě výše uvedeného pomohl svými odbornými radami i neskutečnou trpělivostí a oporou při psaní této práce. Na noční konzultaci ve dvě ráno nikdy nezapomenu. Opravdu ze srdce děkuji.

Obsah

1	ÚVOD	4
2	TEORETICKÉ UKOTVENÍ PRÁCE	5
2.1	SPORT	6
2.1.1	SPORT A SOCIALIZACE	7
2.2.1	VESNICE VE VZTAHU K MĚSTU	8
2.2.2	VESNICKÉ SÍŤ ZNÁMOSTÍ	9
2.3	SOCIÁLNÍ INTERAKCE, VZTAHY A SKUPINY	10
2.4	VÝZNAM ALKOHOLU	11
2.4.1	„Slovenská házená“	12
3	VÝZKUMNÁ OTÁZKA	13
4	METODOLOGIE A REFLEXE VÝZKUMU	13
4.1	VÝZKUMNÁ STRATEGIE.....	13
4.2	TECHNIKA TVORBY DAT	14
4.3.	PŘEDSTAVENÍ PROSTŘEDÍ A NÁČRT POBYTU V TERÉNU	17
4.4	VÝBĚR VZORKU	19
4.5	VYMEZENÍ INFORMÁTORŮ	19
4.6	ANALYTICKÉ POSTUPY	20
4.8	ETIKA A HODNOCENÍ KVALITY VÝZKUMU.....	21
5	EMPIRICKÁ ČÁST	23
5.1	SPORT OČIMA NĚMKOCSMÁBANU	23
5.2	HISTORIE SPORTU V OBCI	25
5.3	PŘÁTELSKÉ SKUPINY	26
5.5	SPORT A SOCIÁLNÍ SÍŤ.....	27
5.5.1	PŘÍKLAD FOTBALU	27
5.5.2	PŘÍPAD BILIARDU A STOLNÍHO TENISU	31
5.5.3	PŘÍPAD POSILOVNY	34
5.5.4	PŘÍPAD PÉTANQUE	35
5.6	SPORT JAKO ZDROJ PRESTIŽE	37
6	ZÁVĚR	39
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	41

1 ÚVOD

„No a pozeráš to Viktor? Kedže by som sa takto s chalanmi nestretol, tak neviem nič čo sa tu v Némkocsmabanu deje“ říkal mi informátor Blažek na pravidelné sobotní ping-pogové sešlosti s kamarády, které jsem se mohl účastnit.

Na vesnici jsem trávil podstatnou část svého života. Během šesti let mé pomyslné fotbalové kariéry v okresním fotbale jsem vystřídal dva různé celky, každý v jiné obci. I na základě těchto zkušeností si troufám tvrdit, že sport je s většinou vesnic neodmyslitelně spojen. Vlastní fotbalový klub měla dříve skoro každá druhá obec v České republice. Sám vzpomínám na vyhrocená derby mezi Sýkořicemi a Roztokami u Křivoklátu, která v důsledku znamenala, že se toto utkání - tehdy jedné z posledních fotbalových lig v česku - brala se vší vážností, jako by se snad v obci mělo hrát derby mezi Slavii a Spartou. Mezi muži v těchto a přilehlých vesnicích, která svá fotbalová mužstva neměla, se skoro o ničem jiném nemluvalo a případný úspěch znamenal možnost se půl roku povyšovat nad obyvateli druhé obce. Stejně tak se u nás ve Zbečně konal i cyklistický závod okolo Klíčavy, kterého se účastnila většina mužů z vesnice, a který byl zdrojem soutěžení, zábavy i následné „odměny“ v místní krčmě. Na základě těchto zkušeností jsem tak nabyl přesvědčení, že je sport důležitým faktorem života obce

Když se mi v rámci kurzu terénní antropologické praxe na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy naskytla příležitost odcestovat na jižní Slovensko a dělat tam výzkum na vesnici, měl jsem jasno. Chtěl jsem se zaměřit na sport a sociální sítě ve vesnici. Chtěl jsem zjistit, co se ukrývá pod pokličkou typické představy o vesnickém fotbale, která se obvykle omezuje na řvaní na rozhodčí a pivo s klobásou. Ačkoliv jsem výzkum prováděl v jiné zemi, než ze které vychází má původní zkušenost, na jejímž základě jsem se rozhodl vybrat svou výzkumnou otázku, stal se tím výzkum pro mě snad ještě zajímavější. Ačkoliv je Slovensko jiná země, je s Českou republikou historicky spojené. Zajímalo mě, zda mi moje česká zkušenost poskytne oporu v porozumění vesnického sportu i na Slovensku.

Vesnice Némkocsmaban mě přivítala s otevřenou náručí. Během svého výzkumu jsem v ní našel několik dobrých přátel, se kterými rozhodně chci do budoucna udržet kontakt. Jsem rád, že

dokončením této práce mohu sám sebe ve vztahu k terénu začít vnímat více jako přítele, a méně jako výzkumníka.

V následujících řádcích bych tedy chtěl prezentovat, jak jsem porozuměl tomu, jakou roli sport na jihoslovenské vesnici hraje a jak ovlivňuje její sociální síť.

2 TEORETICKÉ UKOTVENÍ PRÁCE

2.1 SPORT

Ač se může pojem sport zdát na první pohled poněkud jednoznačný, opak je pravdou. Často existuje opravdu tenká, a někdy v podstatě neviditelná hranice mezi tím, co je a co není sport, a to hned ve dvou různých směrech. Zaprvé ve směru podoby dané aktivity, která má být posouzena, zda je či není sportem. Zadruhé ve smyslu určení na hranici se pohybujících aktivit. Definicí sportu bylo napsáno mnoho, avšak abych tento pojem ukotvil, pracuji ve své práci s tou od Kevana Blancharda, který popisuje sport jako „herní aktivitu, která má pravidla, soutěživý element a oplývá jakousi potřebou fyzické aktivity“ (Blanchard, 1995: 9). Abych tuto definici lépe osvětlil, uvedu zde dva příklady možného „sportu“.

Příklad 1.: Parta dětí si vezme míč, jde na louku a tam pobíhá a kope do míče.

Příklad 2.: Parta dětí si vezme míč, jde na louku, udělá si provizorní branky a následně se snaží vstřelit gól, popřípadě zabránit jeho vstřelení.

Na základě Blanchardovi definice můžeme říct, že příklad 1 splňuje kritéria fyzické aktivity a soutěživého elementu, avšak vzhledem k tomu, že postrádá pravidla, se nedá dle Blancharda považovat za sport. Ve druhém příkladu je již máme, proto jde o sportovní aktivitu. V mém výzkumu bylo potřeba toto vymezit například z toho důvodu, že se ve mnou zkoumané vesnici pohybuje skupina mladých dívek, která jezdí po vesnici společně na kole, avšak jejich jízda nevykazuje žádný soutěživý element ani pravidla.

Blanchardova definice je pro mě důležitá i z toho hlediska, že se v Němkocsmabanu provozují/provozovaly sporty, které se pohybují na hraně definice sportu, konkrétně mám na mysli biliard, pétanque a šachy. Zde se dle mého názoru pohybujeme právě na velmi tenké hraně, kvůli oné potřebě fyzické aktivity. Nakonec jsem se rozhodl tak, že biliard a pétanque považuji za sporty, šachy nikoliv. K tomuto závěru jsem si dopomohl vlastní pomůckou/myšlenkou. Šachy je možné hrát i bez jakéhokoliv pohybu. Stačí vyslovit kombinaci čísla a písmena na šachovnici a člověk šachu znalý si dokáže bez problému představit pohyb figurky i to, co to pro něj i soupeře znamená. Není zde možnost záměny, vše je slovně definováno. Naproti tomu v biliardu a pétanque musíte sami fyzicky učinit onen šťouch/hod, který je závislý na vaší síle i technice. Jak je tedy možné

vidět, i tak zprvu „jasný“ pojem „sport“ může být vnímám dosti odlišně, a je tak rozhodně na místě si předem vydefinovat, co jím myslíme.

2.1.1 SPORT A SOCIALIZACE

Skrze socializaci dochází k učení a sociálnímu rozvoji jedince. Proces socializace se začíná v moment, kdy mezi sebou více interagujeme a díky tomu se důvěrněji sblížíme s ostatními sociálními světy. Taková socializace pak zahrnuje myšlenky vnímání sebe sama a našich životních priorit. Socializační proces se neodehrává za naší pasivity, nýbrž se do něj aktivně zapojujeme tím, že navazujeme vztahy s jinými osobami, které ovlivňujeme v jejich uvažování, a tyto osoby také ovlivňují nás (Coakley, 2017: 52). „Zapojení a udržení se ve sportovně aktivním životě se objevuje ve spojitosti s hlavními socializačními procesy lidských životů. Rozhodnutí hrát nějaký sport jsou ovlivněna příležitostmi, existencí sociální podpory, procesem formování identity a kulturním kontextem, v jehož rámci jsou tato rozhodnutí činěna. Změny či ukončení aktivního zapojení se do sportu se také objevují ve spojitosti se základními socializačními procesy“ (Coakley, 2017: 76).

Na základě Coakleyho bychom tak mohli hovořit o tom, že sport, pokud jej praktikujeme na nějaké častější/pravidelné bázi, rozhodně může být jedním z prostředků socializace, nejvíce u malých dětí, které se kolektivním sportem učí a získávají zkušenosti podobně jako ve škole. Děti, které se pravidelně potkávají si vzájemně vyměňují informace a tím se také ovlivňují ve vnímání světa a sebe sama. To stejné se děje i u starších osob, jelikož socializace probíhá po celý život. Sport také může ovlivňovat sociální kapitál jedince, který se může utvářet právě skrze pravidelné sportování se skupinou přátel.

2.2 VESNICE

Svůj výzkum jsem prováděl ve vesnici nacházející se na jižním Slovensku. Pojem „vesnice“ definuje sociologická encyklopedie jako „základní sídlištní jednotku ve venkovském prostoru, jež je omezena omezeným počtem obyvatel, obvykle do 2 až 5 tisíc“ (Hudečková, 2017).

Vesnice jako taková bývá takřka vždy zkoumán způsobem, který ji konfrontuje s městem (Hudečková, Lošťák, 1995: 38). „Vyzdvihují se rozdíly mezi městem – „urbánním světem“ a

venkovem – „rurálním světem“. „Urbánní svět“ je vnímán jako progresivní a moderní, ale také „nezdravý.“ „Rurální svět“ je zas viděn jako „nemoderní“ a „zaostalý“, avšak v pozitivním slova smyslu je brán jako „zdravý“, a to i vzhledem k jeho vztahu k přírodě, vlasti a národu“ (Hudečková, Lošťák, 1995: 90).

2.2.1 VESNICE VE VZTAHU K MĚSTU

Pravdou je, že v současné situaci by malá vesnice jako Némkocsmaban těžko existovala bez vazby na nějaké větší obce či města. Tyto vazby jsou tvořeny tím, že se ve městech nachází instituce spojené s dosažením základních životních potřeb – obchody, nemocnice, pracovní příležitosti – ale i instituce spojené s kulturním kapitálem jedince – školy. Tuto situaci zachytil již v minulém století Kandert, který píše: „Střední generace již běžně dojížděla mezi vesnicí a nejbližšími městy: muži a některé ženy za prací, ostatní za nákupy, do nemocnic, na úřady. Mladší a nejmladší generace ve městech také chodila do učilišť a středních škol; mnozí také našli ve městech stálé zaměstnání.“ (Kandert, 2004: 65)

Názory na město se generačně liší. Kandert je rozděluje do tří skupin: (Kandert, 2004: 66,67)

1. Město je ideálem – Ve městě není nutné vykonávat náročné zemědělské práce. Zaměstnání má povětšinou pevnou pracovní dobu a po jejím konci má člověk volný čas na své koníčky a záliby, které může trávit v nejrůznějších institucích, které město nabízí. Takové názory mají povětšinou mladí lidé do 30 let věku.

2. Město se stává místem, které má sice výše zmíněné plusy, ale z finančních důvodů není bydlení v něm nejvýhodnější. Je zde potřeba vše nakupovat. Nejsou zde k dispozici produkty, které si člověk může na vesnici zajistit sám, jako například vajíčka či zelenina. Proto je bydlení ve městě finančně náročnější. Hospodaření a finanční situace rozhoduje o setrvání ve městě. Takový názor zastávají lidé zhruba od 30 let věku, kteří jsou v manželském svazku s dětmi.

3. Vesničanova se ve městě nemůže líbit – Na měšťany je nahlíženo negativně. Nestarají se o své okolí, vzájemně si nepomáhají. Takový pohled nejčastěji zaujímají starší lidé okolo důchodového věku.

Zároveň v rámci druhé a třetí skupiny probíhá jakási dehonestace první, nejmladší skupiny, která se stěhuje do měst, ale na vesnici si jezdí k rodičům pro zásoby.

Urbanizace, tedy koncentrace lidí do měst, jistě zasahuje i Némkocsmaban. Ve vesnici žilo k 1.1. 2016 celkem 232 obyvatel, a přestože chybí přesná čísla o počtu lidí v důchodovém věku, z mé vlastní zkušenosti si troufám tvrdit, že se v důchodovém věku nachází zhruba polovina obyvatel. Stejně jako v případě Kandertova výzkumu, kde mladí lidé ve vesnici žít nechtějí a odcházejí z ní. Jedním z důvodů je i omezená kvalita života, zapříčiněná mimo jiné i absencí vodovodu. „*Nechcem tu ostať. Nič sa tu nedá robiť. Keby tu aspoň ta voda bola*“ (Ludvík, 17 let). V období od léta 2018, kdy jsem vesnici poprvé navštívil, až do léta 2020, kdy píšu svou práci, se z vesnice odstěhovali minimálně tři mladí lidé do 25 let věku a další tři do 35 let.

2.2.2 VESNICKÉ SÍTĚ ZNÁMOSTÍ

Kandert přináší konkrétní typy vesnických sítí známostí a uskupení. Kromě poměrně jasně daných příbuzenských sítí je rozděluje na sousedské, kamarádké, stavovské a jiné vesnické „zájmové“ (Kandert, 2004: 72-95). Dalo by se říci, že sousedská síť známostí je stálá a nevyžaduje žádnou další instituci, skrze kterou by byla udržována. Má vlastní centrum, které je tvořeno pevným postavením domů ve vesnici. Další uskupení jsou již problematičtější v tom slova smyslu, že požadují nějakou instituci/prostor, skrze který můžou být aplikována. U stavovských skupin je to společná pracovní instituce, u vesnických „zájmových“ skupin se pak jedná zejména o náboženské spolky (Kandert, 2002: 89). Takřka všechny výše zmíněné sítě známostí v Némkocsmabanu fungují. Stejně jako popisuje Kandert v úvodu páté kapitoly svou zkušenost, kdy jeho bytná věděla o tom, jak se v podstatě celý den na vesnici pohyboval, tak i mě samému se stalo, že jsem přišel na večeri ke své bytné, a ta mi převyprávěla můj denní harmonogram. Jedna z výše uvedených sítí známostí ale přeci jen pokulhává za zbytkem, a to ona kamarádká.

Základním informačním centrem a velmi často středobodem této kamarádké sítě známostí ve vesnici je hospoda. „V pátek a v sobotu je ale hospoda místem společenských setkání většiny mužů. Projednávají se zde politické záležitosti i dojednávají obchody a nejrůznější pomoci apod.“ (Kandert, 2004: 96). Podobně se o hospodě na vesnici vyjadřuje i Haudis Haukenes, která hospodu nazývá „větším srdcem a místem k setkávání,“ a nadále zmiňuje velkou důležitost hospody, jako

centrální buňky (Haukenes, 2004: 90). Hospoda je tak centrem předávání informací, a také setkávání. Nutno však podotknout, že se bavíme převážně u mužích a jejich sítích. U žen v Némkocsmabanu jsem si všiml hlavně zájmových uskupení, jejichž centrem byl hlavně kostel, avšak vzhledem k tomu, že nešlo o můj hlavní cíl zájmu, by nebylo kompetentní zde vypisovat neověřené domněnky. Muži jsou však do ženských informačních sítí zasvěceni pomocí svých partnerek (Kandert, 2004: 96).

Hospoda však v Némkocsmabanu již několik let chybí, což zřetelně ovlivnilo kamarádké skupiny i jejich sítě známostí. Tyto informační sítě jsou pak „poháněny“ například pozorováním vesničanů a v následných skupinách vysvětlováním si těchto jevů, popřípadě také zdvořilostními konverzacemi při každodenní interakci, jako je například běžná konverzace začínající slovy „jak se vede“. Takto získané informace pak ruku v ruce s obecnými znalostmi (Kandert je chápe jako kategorizaci domů/usedlostí a rodin v nich sídlících. Jde v podstatě o jakousi obecnou historickou znalost domů, popřípadě rodin) utváří jakýsi obraz o každém občanovi, rodině i obecném dění ve vesnici, včetně pohybu po ní, zejména pak cizince (Kandert, 2004: 97).

Současná doba je též obohacena o informační technologie, které jsou bezpochyby přítomny i v Némkocsmabanu. Proto je zde tedy potřeba zmínit společenské webové systémy, konkrétně pak Facebook. Obec Némkocsmaban má vlastní uzavřenou facebookovou stránku, na které řeší záležitosti obce. Bohužel do ní nemohu nahlédnout, ale vysvětluji si to tak, že se jedná o další ze způsobů, kterým se nahrazuje hospoda a výměna informací v ní.

2.3 SOCIÁLNÍ INTERAKCE, VZTAHY A SKUPINY

Sociální stránka vztahů ve vesnici a to, jak je ovlivňována sportem je jedním z témat, která mě při mém výzkumu zajímala. Základem jakéhokoliv utváření sociálních vztahů a skupin je interakce. „Ta se utváří za pomoci lidí, kteří se vzájemně berou na vědomí a v postupujícím procesu vzájemně ovlivňují své pocity, uvažování i jednání. Skrze sociální interakci se tak učíme předvídat uvažování a jednání ostatních, a také můžeme předpovídat, jak budou ostatní reagovat na to co děláme, či co si myslíme“ (Coakley, 2017: 6).

Velkým milníkem pro sítě sociálních vztahů napříč Némkocsmabanem byl zánik hospody. Po jejím konci můžeme říci, že sociální sítě vztahů, které sociologický slovník definuje jako: „množiny soc. subjektů propojených směnnými vztahy,“ (Kábele, 2018) velmi ochably, protože z vesnice zmizel základní informační středobod v podobě hospody. V podstatě by se dalo říct, že informační kanál vesnice je z velké části napájen prostřednictvím skupin. McFeat identifikuje skupiny s aktivitami ve kterých jsou osoby zapojené v komunikaci tváří v tvář (McFeat, 1974: 6). Kromě toho se pak nadále pozoruje četnost a trvání těchto interakcí, jež se konají napříč osobami participující v těchto aktivitách. Pokud na základě tohoto pozorování zjistíme, že část osob společně komunikuje více vnitřněji/uzavřeněji, než komunikuje s ostatními osobami v jiných aktivitách, a tento jev se opakuje častěji, je možné tyto vzájemně interagující osoby identifikovat jako skupinu. (McFeat, 1974: 6).

V této práci se tedy hodlám zaměřovat na pozorování skupin, které jsou komplexnější než sítě. „Sociální sítě se popisují pomocí standartních interakčních proměnných, zatímco skupiny jsou těmito interakčními proměnnými sami tvořeny“ (McFeat, 1974: 37). Přesto by informační tok v Némkocsmabanu zanikl, nebýt právě přenášení informací skrze vesnickou sociální síť, která je tvořena spojením příbuzenských, sousedských a kamarádkých skupin. Ač můžou nejrůznější informace a data vznikat primárně v uzavřených malých skupinkách, jsou to například rodinné a sousedské vztahy, které přes úzké nitky sociálních sítí přenesou informace dále po vesnici. Sociální sítě pak nejsou pouze ony nitky informačního toku. „Jsou také prostředkem, pomocí kterého dochází k šíření mezi skupiny kultur.“ (McFeat 1974: 37).

2.4 VÝZNAM ALKOHOLU

„Z antropologické literatury je patrné, že alkohol může být bytostně důležitý vzhledem k utváření a udržování soudržnosti napříč komunitou či její částí“ (Bales 1962; Szwed 1966; Waddell 1975, podle Satterlee & Hunt, 1986: 523). Konzumace alkoholu je forma rituálu, která symbolicky působí jako přechodová fáze mezi prací a volným časem (Gusfield, 2003). Tyto volnočasové aktivity pak velmi často zahrnují konzumaci alkoholu, popřípadě ji přímo zakončují (Hall, 2005: 71). Hall tento jev sice popsal v české společnosti, avšak sám také zmiňuje, že Češi a Slováci sdílí mnoho etnických identit a hodnot (Hall, 2005: 65). Konzumace alkoholu se také stává symbolem

mužské síly. Mezi muži posiluje alkohol vzájemnou solidaritu, avšak na druhou stranu také více posiluje rozdělení mezi muži a ženami (Ardener, 1981 podle Satterlee & Hunt, 1986: 524).

2.4.1 „Slovenská házená“

„No a ešte tu v bývalej hasičskej zbrojnici si Miro urobil činkáreň, ale myslím si, že tam už športujú iba slovenskú hádzanú.“ (Věnceslava, cca 55 let). Ač se může na první pohled zdát, že jde o jakýsi méně známý druh sportu, opak je pravdou. Slovenská házená je pojem, se kterým jsem se během mého výzkumu střetával velmi často. V podstatě jde o jednoduchou funkci si s někým dopřát skleničku, nejčastěji něčeho ostřejšího. Jak jsem již zmínil výše, česká a slovenská kultura toho má hodně společného. Proto si dovoluji tvrdit, že kulturu hospody a obecně symboliky a ritualismu alkoholu sdílí Češi i Slováci. Haldis Haukanes si tohoto jevu všimla při své práci na Moravě, která má navíc ke Slovensku ještě o něco blíže. Tento jev nazvala slovy „napít se na to“ (Haukanes, 2004: 93). Nejružnější aktivity, jako jsou například vesnické schůze, návštěvy, slavnosti či obecní výpomoci/brigády jsou spojeny s konzumací tekutin, nejčastěji těch alkoholických. „Slovenská házená“ je tak součástí veřejných aktivit. Zároveň slouží i k setkání formálnějšího druhu. V podstatě jde o jakýsi rituál (Haukanes, 2004: 93). V Němkocsmabanu se slovenská házená stala důležitým prvkem v podstatě veškerých aktivit kamarádských skupin, a to jak v „době krčmové“, kdy jich bylo více, tak i v „době pokrčmové“.¹

¹ Pojmy doba krčmová a doba pokrčmová rozdělují ve vesnici dvě období, jejichž důležitý milník se vytvořil právě zavřením místní hospody. Pokud hovořím o době krčmové, myslím tím období, kdy se ještě ve vesnici nacházela hospoda. U doby pokrčmové je tomu naopak.

3 VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Vzhledem k tomu, že etnografie je flexibilní vědní disciplína, která reaguje na terén, tak se několikrát stalo, že jsem svou výzkumnou otázku přehodnotil či upravil. Jako výsledná výzkumná otázka se nakonec vykrystalizovalo: Jakou roli hraje sport ve vesnici a jak ovlivňuje její sociální síť?

4 METODOLOGIE A REFLEXE VÝZKUMU

4.1 VÝZKUMNÁ STRATEGIE

Vzhledem k otázkám, které jsem si zvolil za cíl zjistit, bylo za potřebí užít kvalitativní výzkumnou strategii, konkrétně pak etnografickou metodu výzkumu. Cílem etnografického výzkumu je získat od informátorů co nejvíce subjektivní informace, nezkrácené otázkami a předporozuměním výzkumníka. K informátorům se přistupuje individuálně. Pro výzkumníka je důležitá situovanost, reaktivnost, reflexivita a flexibilita. Výzkumník musí počítat se svým vlastním vlivem i vlivem informátora (Zandlová, 2015). „Etnografický výzkum je dlouhodobý stacionární výzkum realizovaný prostřednictvím kombinace zúčastněného pozorování, neformálních i formálních interview, analýz dokumentů a dalších technik tvorby dat užitých tak, aby pomohly osvětit zkoumaný problém“ (Heřmanský, Lindová, 2017). Etnografický výzkum mi umožnil proniknout více do hloubky dané vesnice a co nejvíce pochopit nejrůznější toky informací, interakcí, sociálních sítí, skupin atd., navíc etnografický výzkum dovoluje formulovat otázky až v průběhu výzkumu, čímž dává výzkumníkovi prostor pro reakci na situaci v terénu (Hendl, 2005). S tímto problémem jsem se také setkal. Jak jsem již zmínil výše, do terénu jsem přijel s poněkud odlišnou otázkou a předporozuměním toho, co chci v terénu zjistit. Avšak terénu bylo třeba se přizpůsobit, otázky upravit a vyprodukovat některé zcela nové.

Při etnografickém výzkumu je často brán za ideální názor Bronislawa Malinowskiho, který doporučoval zůstat v terénu alespoň jeden rok. Tak dlouho jsem v terénu samozřejmě nemohl zůstat. Opakovaně jsem se však do terénu na kratší dobu vracel, což je též považováno za relevantní přístup. Původně jsem měl naplánováno se do terénu vrátit třikrát, což mi přišlo

relevantní vzhledem ke Spradleyho metodě trychtýře (Spradley, 1980). Tato metoda trychtýře rozděluje pozorování v terénu do tří částí. Zprv se jedná o popisné pozorování, v jehož rámci zaznamenává výzkumník co nejvíce vypořádaných dat, jelikož zpočátku nemůže vědět, co je pro něj relevantní a co nikoliv. Ve druhé části se pak výzkumník již detailněji zaměřuje na širší pole vyselektovaných dat, které považuje za relevantní vzhledem k jeho výzkumu. Ve třetí, poslední části se pak výzkumník zajímá o konkrétní jevy, které pozoruje a na které se doptává (Spradley, 1980 podle Heřmanský, Lindová, 2017)

4.2 TECHNICKÁ TVORBA DAT

Etnografický výzkum je specifický typ výzkumu, který vyžaduje určité techniky pro tvorbu dat. Doménou takového výzkumu je pozorování, na jehož základě si pak výzkumní vybírá jedince, se kterými dělá rozhovory. Pozorování by se dalo definovat jako „Systematický popis událostí, chování a lidských výtvarů v sociálním prostředí určeném pro výzkum“ (Marshall & Rossman, 1989 podle Kawulich, 2005). Pro mou práci bylo důležité zúčastněné pozorování. Tento typ pozorování je typickým pro sociokulturní antropologii (Heřmanský, Lindová, 2017). „Jde o proces, který umožňuje výzkumníkům, aby poznávali aktivity lidí, které mohou studovat v přirozeném prostředí, díky pozorování a participaci v těchto aktivitách. Na základě toho poskytuje kontext pro vývoj výběru vzorku a podporu při tvorbě otázek pro rozhovory“ (Dewalt & Dewalt, 2002 podle Kawulich, 2005). V rámci zúčastněného pozorování je třeba být v prostředí, které zkoumáme, nějakou dobu v něm zůstat a ideálně se také naučit jazyk lidí, se kterými v jeho rámci komunikujeme (Bernard, 2002: 324)². Důležitost jazyka zmiňoval i praotec zúčastněného pozorování, Bronislaw Malinowski. Samozřejmě při výzkumu na Slovensku pro mě jako pro Čecha v podstatě neexistovala jazyková bariéra. Přesto jsem takový, že i na Slovensku se snažím co nejvíce hovořit právě Slovensky. Ač rozhodně nemluví slovensky dokonale a je to v podstatě taková „čechoslovenština“, mohu z mého pohledu říct, že mi moje snaha mluvit slovensky pomohla při navazování styků s potencionálními informátory. Několikrát jsem se setkal s tím, že byli lidé ve vesnici mile překvapení, že se snažím hovořit slovensky (pár slovíček také maďarsky)

² Při svém výzkumu jsem si také vypomáhal metodou A,E,I,O,U – (viz Heřmanský, Lindová, 2017)

a přišlo mi, že i díky tomu možná byly o trochu více otevření prvnímu kontaktu, který jsem s nimi dále rozvíjel.

Výhodami zúčastněného pozorování pak rozhodně jsou získaná nezprostředkovaná data, jelikož tato veškerá data jsou získána přímo z první ruky. Dalším kladem zúčastněného pozorování je, že si můžeme o daných věcech či chování udělat obrázek sami. Nezískáváme tedy již někým zprostředkovaná data, na která se musíme spoléhat, jako v případě rozhovorů. Navíc zúčastněné pozorování zachycuje emickou i etickou perspektivu (Heřmanský, Lindová, 2017). Stejně tak jsou ale limity, které zúčastněné pozorování má. Kromě toho, že je obecně daleko náročnější z časového hlediska, je zde také mnoho limitů ze strany vědce, který je musí brát na vědomí. Jde o subjektivitu a situovanost, které ovlivňuje například věk, rasa, vyznání, gender atd. Tyto aspekty mohou ovlivnit samotného výzkumníka v jeho chápání. Je tedy nutno je brát na vědomí a reflektovat je při práci v terénu i během analýzy dat (Heřmanský, Lindová, 2017).

Dalším důležitým prvkem etnografického výzkumu jsou rozhovory. Finální podoba toho, jaký má rozhovor obsah, závisí na interakcích mezi informátorem a tazatelem, reaktivnosti informátora a také prostředí, ve kterém se rozhovor odehrává (Zandlová, 2015). Při svém výzkumu jsem pracoval se dvěma druhy rozhovorů, polostrukturovaným a neformálním.

„Polostrukturovaný rozhovor je typ rozhovoru, při kterém si výzkumník předem připraví tematické okruhy či širší otázky, na něž se během rozhovoru dotazuje. Pořadí otázek při něm není neměnné. Předpřipravený „návod“ výzkumníka má pouze sloužit k tomu, aby nezapomněl na něco, co ho zajímá a co chce zjistit. Informátor tedy reaguje zcela volně“ (Zandlová, 2015). Veškeré formálnější rozhovory jsem vedl touto cestou a se svolením informátorů jsem si je nahrával na diktafon. Výhodou takového rozhovoru je, že informátora nesvazují předem předefinované otázky ze strany vědce, což mu zapřičiňuje větší svobodu a prostor pro zodpovězení otevřených otázek. Výhodou i nevýhodou pro výzkumníka může být, že je povolena uzda jeho improvizaci a patrně i schopnosti volně reagovat a více se dotazovat na nějaká zajímavá témata či konkrétní situace podle jeho citu. Já osobně jsem to považoval při rozhovorech za výhodu. Další výhodou může být, že výzkumník se může dostat více do hloubky a díky tomu se mu mohou otevřít jiné obzory a okruhy tématu, o kterých předtím nevěděl. Stejně tak je výhodné, že výzkumník i informátor mají dostatek prostoru na to, aby si vyjasnili významy všech otázek a odpovědí. To znamená, že je zde dostatek prostoru na to, aby si výzkumník s informátorem vyjasnili případné nepochopení a díky tomu tyto

rozhovory mají vysokou validitu. Limity tohoto rozhovoru pak mohou být v souvislosti s časovou náročností na jeho provedení v terénu i v práci s jeho následnou analýzou (Zandlová, 2015). Můj nejdelší polostrukturovaný rozhovor v terénu trval okolo tří hodin. Jeho analýza, včetně přepisu či kódování pak dohromady trvala okolo 12 hodin. Dalším limitem při polostrukturovaném rozhovoru nahrávaném na diktafon také může být, že se informátor nemusí cítit pohodlně a může mít i trochu strach, aby neřekl něco špatného, co by bylo zaznamenáno.

Má situace v terénu byla trochu rozdílná. Do vesnice v podstatě pravidelně po delší dobu jezdily skupinky studentů z Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy. Výzkumník tak nebyl na vesnici úplně podivným „exotem“, se kterým se nikdo moc nechce mluvit, protože se obává, co to pro něj vlastně může znamenat. Ovšem místy to v Némkocsmabanu byl druhý extrém, a sice že výzkumník byl zajímavým objektem a každý mu chtěl říct něco, co by se mu mohlo hodit do krámu, a to právě za cenu „přikrášlení“ celé výpovědi. Proto bylo třeba si v terénu dávat pozor na to, co kdo říká a snažit se co nejvíce ověřovat věrohodnost výpovědi.

„Neformální rozhovor je typ rozhovoru, který se užívá jako integrální součást zúčastněného pozorování. Výzkumník se při něm ptá zcela spontánně, nemá otázky předem připravené a celý rozhovor probíhá v průběhu přirozených sociálních interakcí“ (Zandlová, 2015). To se mi stávalo při mém výzkumu poměrně často. Potkal jsem někoho na návsi, někdo mě zatáhl k sobě domů na kafičko, z čehož se vyklubala „slovenská házená“ no a samozřejmě se takové rozhovory odehrávali během mých pokusů o zapojení se do sportovních aktivit ve vesnici, jako třeba ping-pongu či fotbálku. „Informátor si při takovém druhu rozhovoru často ani neuvědomí, že se může jednat o výzkumný rozhovor a odpovídá zcela svobodně“ (Zandlová, 2015) V tom je také asi největší výhoda tohoto rozhovoru, celou situaci nesvazuje formálnost předpřipravených rozhovorů, vše je opravdu velmi spontánní a tím i validní. Samozřejmě takový typ rozhovoru je silně limitován schopností výzkumníka improvizovat a klást otázky, které se mu „hodí do krámu“, ale zároveň je nemá nikterak připravené. No a nejzásadnějším problémem je, že si výzkumník nemůže většinou zapisovat informace či nahrávat takové rozhovory. Vše je závislé na paměti výzkumníka, který si musí zapamatovat to podstatné. Já to většinou řešil tak, že jsem u sebe vždy měl svůj malý bloček na poznámky a diktafon. V každé vhodné příležitosti jsem si odskočil (třeba fiktivně na wc), kde jsem si do diktafonu namlouval podstatné informace, popřípadě jsem je

zapisoval do bločku, který jsem také využíval v moment, kdy informátor někam odběhl (třeba uvařit kávu či donést ze sklepa domácí pálenku.

4.3. PŘEDSTAVENÍ PROSTŘEDÍ A NÁČRT POBYTU V TERÉNU

Obec Némkocsmaban je malá vesnička, která se nachází v Banskobystrickém kraji a Novohradském regionu. Od Bánské Bystrice se Némkocsmaban nachází do 90 kilometrů. Kromě okresního města, kterému říkáme třeba Vanegykoksmaváros jsou dalšími většími městy v okolí Rimavská Sobota na Slovensku a Salgotarján v Maďarsku. V obci nyní žije okolo 240 obyvatel. Zhruba čtyřicet procent obce se přihlašuje k maďarské národnosti, druhá část pak k té slovenské. Běžná komunikace na vesnici však častěji probíhá v maďarském jazyce.

Mladí lidé se často stěhují za prací do blízkých měst, popřípadě hledají štěstí v Maďarsku a Rakousku, tudíž většina vesnice již není zemědělsky založená. Lidé v ní často dojíždějí za prací do blízkých měst, často pak do sektoru služeb. Ve vesnici se dříve nacházeli i dvě hospody. V současnosti však není v obci žádná. Ta poslední zavřela zhruba před sedmi lety, a to z jednoduchého důvodu – hospoda nevynášela. Ve vesnici není ani žádný školský institut. Děti musí dojíždět do sousedních měst. Vesnice má taky jeden obchod, který však má omezenou otevírací dobu. Celková rozloha obchůdku jsou zhruba tři metry čtvereční, což vypovídá o jeho zásobovanosti. Lidé tam chodí spíše v případech nouze, když jim něco dojde, přijde nečekaná návštěva, zapomenou na nějaké jubileum či pro nákup alkoholu, zejména piva a malých placatek vodky, rumu a borovičky.

Ve vesnici se nachází římskokatolický kostel, kde se pravidelně slouží mše. Ty pravidelně navštěvuje zhruba 10-15 lidí. Kostel je v podstatě jediným místem, kde se několik lidí pravidelně schází. Mše probíhají většinou ve slovenštině, z části pak v maďarštině. Značné množství lidí z vesnice ale jezdí na mše do jiných kostelů po okolí.

Můj první příjezd do terénu byl trochu jiný, než je při klasickém etnografickém výzkumu běžné, a to právě díky tomu, že jsme do terénu přijeli jako skupina výzkumníků kurzu terénní antropologické praxe, vedeného PhDr. Danou Bittnerovou CSc., Mgr. Hedvikou Novotnou Ph.D, a Mgr. Martinem Heřmanským Ph.D. Šlo o mou zcela první antropologickou praxi v terénu a v neznámém prostředí. Do té doby jsem si během svého studia na FHS UK pouze zkoušel některé

typy pozorování a neformálních rozhovorů, pokaždé to však bylo v mnou známém prostředí, kde jsem se pohyboval jako insider. Tentokrát jsem jel pro mě do zcela neznámého prostředí, nočním vlakem a dlouho mi docházelo, co se vlastně odehrává. Až po chaotickém přisedání na poslední vlak jsem se v podstatě probral a začal si uvědomovat svou roli. V ten moment jsem také poprvé začal více sledovat terén, kterým jsme se pohybovali. Během cesty z Vrútek do Vanegyekocsmavárose jsem se snažil v projíždějících obcích dívat po sportovištích, avšak spatřil jsem pouze dvě, což mě upřímně trochu překvapilo, jelikož ze své vlastní zkušenosti jsem znal, že v podstatě každá druhá obec má alespoň nějaké fotbalové hřiště. V ten moment jsem začal poprvé pochybovat o správnosti svého tématu. O trochu více překvapený a nejistý jsem byl při příjezdu do Némkocsmabanu. Na první pohled šlo o opravdu malou vesničku, která snad rychleji končí než-li začíná. Nic jsem v ní na první pohled neviděl a nedokázal jsem si představit, co tady budu hledat za sport.

Vystoupili jsme z autobusu na náměstí a v ten moment se z nás začali stávat celebrity. Zástupci FHS UK totiž do vesnice jezdí dlouhá léta a skupinky antropologů jsou pro takovou malou vesnici v podstatě velkým oživením a okysličením. Zároveň samozřejmě dodávají v očích vesničanů celé obci na prestiži. Po prvotním uvítání přišla oficiální část programu, kdy jsme se přivítali s místní pracovníci obecní správy. Ta nám představila nové vybudovaný betonový plac, na který obec získala dotaci jakožto na úpravu veřejného prostranství. Následně jsme si šli sednout do kulturního domu, který slouží také jako zázemí pro místní malinký obchůdek a v další části se nachází i úřední zázemí obce. Zaměstnankyně obecní správy nás v obci oficiálně přivítala a každému studentovi se snažila prozradit prvotní informace ohledně jeho tématu.

„No a ty, akú máš tému?“ (Věnceslava, cca 55 let)

To byla v podstatě nejčastější věta, kterou jste mohli na vesnici slyšet. Občané obce byli zvyklí na přítomnost antropologů a v podstatě by se dalo říct, že zjištěním „témy“ každého studenta chtěli zjistit, zda budou tento rok někomu nápomocní. Bylo cítit, že pomoc výzkumníkům při jejich tématech se mohla přirovnat k jakési „občanské povinnosti“.

Ani při svém druhém pobytu v terénu jsem v něm nebyl zcela sám. Vrátili jsme se do něj tři výzkumníci, kteří jsme byli společně v terénu poprvé. Tentokrát však bez pomoci našeho učitelského dohledu. Hned v prvních vteřinách výzkumu jsme však museli řešit pro nás dosti eticky nejasnou situaci, jelikož jsme přijeli v moment, kdy obyvatelé vesnice šli na místní hřbitov,

jelikož se odehrával pohřeb manžela naší bývalé bytné. Po konzultaci s Mgr. Hedvikou Novotnou Ph.D. jsme se jej nakonec účastnili, což se později ukázalo jako dobrá volba, která nás ještě více s vesnicí propojila a obyvatelé nás začali více brát jako její součást.

Třetí pobyt v terénu mi zhatila pandemie COVID-19. Jelikož jsem ale ještě potřeboval zjistit nějaké informace, spojil jsem se s některými mými informátory skrze společenské webové systémy, konkrétně Facebook a Instagram. Dále jsem párkrát využil možnost telefonického spojení se svým informátorem. Během celého svého výzkumu jsem používal Spradleyho metodu trychtýře (Spradley, 1980) a i proto jsem měl pobyt v terénu rozdělený do tří částí.

4.4 VÝBĚR VZORKU

„Výzkumný vzorek nezastupuje populaci jednotlivců, nýbrž problém. Do výzkumného vzorku pak zařazujeme ty jednotky, u nichž se s největší pravděpodobností sledovaný jev vyskytuje“ (Novotná, 2009). Jediné omezení, které jsem si pro výběr vzorku při mém výzkumu určil, byla spodní věková hranice 10 let věku. Toto věkové omezení jsem si nastavil z toho důvodu, že jsem se při svém výzkumu nechtěl zaměřovat třeba na malé děti, které si hrají společně na zahradě, jelikož v tomto věku si ještě děti ne zcela uvědomují spojitosti, po kterých jsem během výzkumu pátral. To vše reflektuji i vzhledem k mým zkušenostem florbalového trenéra. Děti až okolo 3-4. třídy ZŠ začínají více vnímat sociální interakce a více uvažovat nad tím, s kým si vlastně hrají a tvoří party. Proto jsem se rozhodl vybrat si toto věkové omezení, které mi dle mého názoru v terénu pomohlo.

4.5 VYMEZENÍ INFORMÁTORŮ

Nejdůležitějšími informátory pro mě byli lidé, kteří nějakým způsobem aktivně udržují kontakt ve vesnici a ideálně také sportují. Byli jimi Lászlo a Blažek, jehož žena navíc pracuje na obecním úřadě a má poměrně dobrý přehled o vesnici. Dále to byl také mladý Ludvík, který ke mně byl milý, otevřený a stal se mým gatekeeperem k mladým obyvatelům vesnice. Obecně je ale potřeba říci, že s jedním velkým gatekeeperem jsem již do vesnice přijel. Vesnici jsem poprvé navštívil v rámci kurzu Terénní antropologické praxe, vedeném PhDr. Danou Bittnerovou CSc., Mgr.

Hedvikou Novotnou Ph.D, a Mgr. Martinem Heřmanským Ph.D, což jsem již zmínil výše. Vzhledem k tomu, že se v obci koná praxe pravidelně již delší dobu, jsou výzkumníci ve vesnici dobře přijímání a mají podstatně snadnější přístup k jednotlivým obyvatelům.

Jméno	Věk	Zaměstnání
Ludvík	17	Student/Dřevorubec
Věnceslava	Cca 55	Úřednice obecní správy
Blažek	Cca 58	Invalidní důchod
Lászlo	Cca 65	Důchodce
Zoltán	45	Lesní dělník
Szabolcs	19	Fotbalista
Dávid	17	Student
Míro	26	Absolvent střední technické školy
András	47	Řidič
István	21	Číšník
Jarda	39	Bývalý hostinský
Jarmila	Cca 45 let	Prodavačka
Eva	Cca 50 let	Pečovatelka
Vašek	Cca 50 let	Bývalý železničář

Tabulka č. 1. soupis vyznačených informátorů

4.6 ANALYTICKÉ POSTUPY

„Kvalitativní materiál ve formě transkripce rozhovorů, protokolů pozorování, textových a audiovizuálních materiálů a dalších druhů dokumentů se transformuje a interpretuje s cílem zachytit smysluplně komplexitu zkoumaných jevů a případů sociálního světa“ (Hendl, 2005: 223). Při svém výzkumu jsem získal několik druhů dat. Polostrukturované rozhovory jsem nahrával na diktafon a následně provedl jejich přepis s využitím doslovné transkripce. Bylo potřeba brát na vědomí, že přítomnost diktafonu narušuje přirozenost interakce s informátorem, který se může cítit

více svázaný a může si dávat pozor na to, co vlastně řekne. (Zandlová, 2015). Kromě přepsaných rozhovorů jsem pracoval také s terénními poznámkami. Ty jsem tvořil na konci každého dne. Sestavoval jsem je pomocí záznamů z „jottísku“³, kam jsem si podle příležitosti psal heslovité záznamy, popřípadě delší vlastní myšlenky, a také pomocí nahrávek vlastních myšlenek a popisů jevů na diktafon. Jde tedy v podstatě o dva ze tří záznamů zúčastněného pozorování (Heřmanský, Lindová, 2017). Terénní deník jsem si nevedl. Své pocity jsem vypisoval do terénních poznámek a jelikož nás na místě bylo více výzkumníků – studentů, fungovala zde v podstatě funkce jakési kolektivní terapie, kdy jsme si veškeré pocity a strasti vylévali a vyříkávali mezi sebou. Proto nebyla potřeba vést si terénní deník. Podobné to bylo, když jsem se do vesnice vrátil podruhé, jelikož jsme byli tři výzkumníci a opět jsme vzájemně fungovali jako terapeuti.

S načerpaným materiálem jsem následně pracoval pomocí jeho kódování a poznámkování. „Kódování nám pomáhá data popsat. Kód je symbol přiřazený k úseku dat tak, že jej klasifikuje či kategorizuje. Kódy by měly být relevantní k výzkumným otázkám, konceptům a tématům“ (Hendl, 2005: 228). Kódování se rozděluje do dvou úrovní. „První přiřazuje kódy úsekům textů. Druhá je shlukuje do smysluplných skupin podle témat“ (Miles a Huberman, 1994 – podle Hendl, 2005). Pro kódování jsem použil program ATLAS/ti. Dále jsem využíval také funkci poznámkování. „Poznámkování je pak něco, co nás napadne při tvorbě dat či jejich analýze, což následně zaznamenáme. Důležité jsou pak poznámky o kódech a jejich vztazích“ (Hendl, 2005: 229).

4.8 ETIKA A HODNOCENÍ KVALITY VÝZKUMU

Výhodou z hlediska etiky výzkumu bylo, že kurz terénní antropologické praxe, se kterým jsem poprvé ve vesnici byl, je tam již za několik let dosti proslulý. Vesničané vědí, že se mohou či nemusí zúčastnit antropologických bádání. Veškeré polostrukturované rozhovory, které jsem prováděl na diktafon, byly zaznamenávány po předchozí domluvě s informátory. Žádný rozhovor jsem nezačal bez informovaného souhlasu. Během výzkumu jsem také prováděl rozhovory s informátory na hraně zletilosti. V tomto případě jsem spoléhal na skutečnost, že o přítomnosti antropologů beze vsí pochybnosti věděla celá vesnice, včetně zákonných zástupců nezletilých.

³ Notýsek používaný k zápisu jednoduchých, často heslovitých poznámek, anglicky jottingu.

Navíc v době psaní této práce jsou již tito informátoři zletilý a o své participaci v práci vědí. Všichni informátoři byli také informováni o možnosti rozhovor kdykoliv ukončit či požádat o nepublikování veškerých údajů. Vzhledem k nemožnosti posledního pobytu v terénu jsem se s informátory spojil skrze společenské webové systémy. Svým informátorům jsem sdělil, že budou odpovídat na otázky týkající se mého výzkumu, aby se tak nedělo bez jejich vědomí. Kromě společenských systému jsem také využil telefonického rozhovoru s jedním informátorem. Hovor jsem z etických důvodů nenahrával, avšak jsem si během něj utvářel poznámky a stejně jako v předchozím případě, i zde informátor věděl, že je dotazován na věci ohledně mého výzkumu.

Vesnici jsem se ve svém nejlepší vědomí a svědomí pokusil anonymizovat, a to jak v rovině vesnice samotné, tak v rovině samotných informátorů, kterým jsem přidělil pseudonymy. Veškerá data jsem zabezpečil tak, aby se nedostala ke třetí straně.

Nebezpečí pro řádnou validitu výzkumu se rozdělují do tří kategorií. Reaktivita, zkreslení ze strany výzkumníka a zkreslení ze strany účastníků (Lincoln & Guba, 1985 – podle Hendl, 2005: 148). Reaktivita znamená, že přítomnost výzkumníka může ovlivnit procesy, na které je výzkum zaměřen. Zkreslení ze strany výzkumníka znamená to, že výzkumník do terénu přináší kus sebe, v podobě subjektivních teorií, předsudků a vlastností. Tomu jsem se samozřejmě snažil při výzkumu vyhýbat, popřípadě vše reflektovat při zaznamenávání dat. Stejně se to může dít i naopak ze strany informátorů, kteří se mohou k výzkumníkovi chovat jinak než normálně většinou kvůli tomu, že je výzkumník, o čemž by zkoumané subjekty dle etického kodexu měli vědět, a proto je třeba to brát na vědomí. I zde je tedy o takzvanou reaktivitu. V tomto případě však lze omezit dostatečně dlouhým setrváním v terénu (Heřmanský, Lindová, 2017).

5 EMPIRICKÁ ČÁST

5.1 SPORT OČIMA NÉMKOCSMABANU

Již v úvodu své práce jsem psal o nejasnosti pojmu sport. Každý si pod tímto pojmem představí něco jiného. V následujících řádcích bych chtěl tedy představit, jak sport vidí obyvatelé Némkocsmabanu. Na základě mnou získaných informací lze nalézt odlišné vnímání sportu rozdělit do tří různých věkových kategorií.⁴

Mladí

Když jsem dělal nejrůznější rozhovory s lidmi do 30 let věku, tak si pod pojmem sport v podstatě všichni představovali činnosti spojené s tím, co popisují jako svou definici sportu na základě Kevana Blancharda.⁵ Pokud jsem se mladých obyvatel do 30 let věku v Némkocsmabanu dotazoval na sport, vzešly z toho diskuze pouze okolo fotbalu, stolního tenisu, hokeje či florbalu. Ač třeba informátoři Ludvík s Dávidem (oba 17) jezdí velmi často na kole, a to nejen na výlety ale jezdili také jakýsi cyklokros⁶ a také hrají počítačové hry FIFA, Counter Strike, World of Tanks a další, které se v dnešní době, obzvláště té koronavirové, označují jako e-sporty, nemluví o těchto činnostech jako o sportech. Stejně na tom byla i skupinka tří děvčat okolo 13 let věku. Ty sice neustále jezdily po vesnici na kole, v podstatě se zdálo, že občas rychlostně soutěžily, či místy jezdily jakýsi slalom, avšak při rozhovoru na téma sport je vůbec nenapadlo označit něco takového jako sport. Mluvili o svých zážitcích s fotbalem, florbalem či bojovými sporty ve škole a Vanegyekocsmavárosi. I další mladí lidé v Némkocsmabanu, třeba Miro (26), který pravidelně posiluje v „činkárně“, nevnímá své posilování jako sport v tom smyslu, že o něm nemluvil, když jsem se ho dotazoval na sportovní dění ve vesnici.

Střední věk

Poté co se hranice věku přehoupne přes třicet let, a to zhruba do důchodu, se začíná pojem sport vnímat jinak. Obyvatelé vesnice tohoto věkového rozmezí začínají za sport považovat většinu fyzických aktivit, které někdo provádí a v podstatě nesouvisí s jakousi běžnou každodenní prací.

⁴ Nikoliv však věkových - kamarádských, o kterých budu mluvit níže.

⁵ viz strana 6

⁶ Jedná se o dráhu v lese za hřbitovem, kterou si skupinka mladých lidí v Némkocsmabanu vytvořila zhruba před šesti lety a v současné době se již neudržuje. Kluci si upravili v lese z kopce plochu, udělali jakási zhruba metr široká koryta a na trasu přidali také několik skokánků. V podstatě šlo hlavně o to dojet dolů, občas si měřily časy.

Za sport lidé tohoto věku začínají považovat posilování, crossfit, jízdu na kole či běh. „*No a ešte tu chodí Jarda behať, ale to je tu asi tak všetko,*“ řekla na adresu mé „témy“ prodavačka Jarmila. „*No a ešte tu v bývalej hasičskej zbrojnici si Miro urobil činkáreň, ale myslím si, že tam už športujú iba slovenskú hádzanú,*“⁷ řekla pro změnu informátorka Věnceslava. Během rozhovorů se střední generací obyvatelů Némkocsmabanu se mi tak otevřel obzor toho, co si tamní obyvatelé představují pod pojmem sport. Nejde již jen o jakousi fyzickou aktivitu, která má soutěživý element a pravidla, ale také o fyzickou aktivitu, kterou člověk dělá, ač by nemusel a vlastně tím udržuje sebe sama v nějaké kondici. Oproti mnou zvolené základní Blanchardově definice tak pro tuto věkovou vrstvu vypadává důležitost onoho soutěživého elementu. První večer v Némkocsmabanu jsem zažil příhodu s naší bytnou, která mi do hlavy vnukla zajímavý úhel pohledu. V době výzkumu jsem vážil něco málo přes 100 kilo a měřil zhruba 175 centimetrů. První večer ve vesnici jsme se společně s ostatními výzkumnými studenty, kteří také bydleli u mé bytné, sešli na společné večeři. Naše bytná se nás začala po večeři ptát, jaké že to máme „témy“. Když došla řada na mě a já jsem řekl sport, zarazila se, prohlédla si mě a pravila: „*Čože? Ty? Šport?*“ a začala se na celé kolo smát. Vzhledem k tomu, že naše bytná byla nesmírně otevřená osoba, která se v životě řídí heslem - co na srdci, to na jazyku - si myslím, že i podle této reakce lze vytvořit jakousi představu o tom, co znamená sport pro střední vrstvu. Nejde pouze o nějaké soutěžení, nýbrž sport se pro tuto věkovou kategorii stává také jakýmsi strůjcem odpovídajícího těla, protože se skrze sport udržuje člověk v kondici. Ostatní obyvatelé vesnice jsou více svázáni korektností a zdvořilostí, ale u nich jsem občas cítil drobné „zaškobrtnutí“, když jsem jim se svou váhou představil mé téma. Všichni si ale až na naši bytnou udrželi zdvořilostní takt.

Lidé důchodového věku

S přelomem k důchodovému věku se pojem sport v očích obyvatelů Némkocsmabanu ještě více rozšiřuje. Kromě fyzických soutěžních aktivit a fyzických „nevynucených“ aktivit se k tomu přidává v podstatě jakákoliv fyzicky náročná aktivita, jako je například práce na zahradě či štípání dřeva. „*My športujeme dost v zahradě. Dakedy som chodil aj drevo píliť a kálat,*“ řekl mi při rozhovoru informátor Lászlo (cca 65). Doptal jsem se ho, co na té zahradě sportuje. Jednoduše mi odpověděl: „*Ale tak, sadím, kosím, domácí práce, športy.*“ Podobné odpovědi jsem dostal i od dalších důchodců v Némkocsmabanu. Například zhruba devadesátiletý pan Jindřich se také při

⁷ viz strana 12

dotazu na sport ve vesnici odkázal na svou práci na zahradě, kde stále upravuje záhonky a seká trávu. Jde tedy vidět, že z původní Blanchardovy definice po soutěživém elementu vypadávají také pravidla a zůstává zde již pouze fyzická námaha.

Pro pokračování mého výzkumu jsem ale zvolil onu definici, která označuje sport jako „herní aktivitu, která má pravidla, soutěživý element a oplývá jakousi potřebou fyzické aktivity.“ (Blanchard, 1995: 9). A to i z toho důvodu, že jsem neměl dostatek času zaobírat se tak širokým polem působnosti, které pojem „sport“ v očích obyvatelů vesnice představuje.

5.2 HISTORIE SPORTU V OBCI

Přestože Némkocsmaban nebyl nikdy velkou obcí⁸, sport, alespoň dle paměti současných obyvatel, byl vždy nějakým způsobem v obci přítomen. Na základě výpovědí sice nejsem schopen vytvořit přesnou chronologii, ale pokusím se zde přiblížit, na co všechno obyvatelé vesnice vzpomínají.

Střelba

Ve vesnici kdysi stávala střelnice, ze které jsou zachovány pouze trosky. Mnoho obyvatel o ní ani neví, ale sloužila ke klasické střelbě do terče. Údajně místo navštěvovalo pár místních nadšenců a také myslivci z okolních lesů. Všechno se údajně skončilo okolo roku 1970.

Hasičský sport

Ve vesnici byl dříve sbor dobrovolných hasičů, který také pořádal soutěže v hasičském sportu. I ten je však dávnou minulostí a málokdo si na něj vzpomíná.

Billard

Když ve vesnici fungovala hospoda, vyskytoval se v ní billiardový stůl, který pořídil majitel zařízení. „*Ze začátku hráli biliard všetci. Kým to bolo nové. Potom to opadalo a nakoniec chodila hrát ta istá partia, čo hrá aj ping-pong teraz.*“ (Jarda, 39 let). V hospodě se také každý rok konaly billiardové turnaje. Billiard ve vesnici skončil v moment, kdy se zavřela hospoda.

Dalšími, sporty v Némkocsmabanu jsou fotbal, ping-pong a pétanque. Ty však blíže popíšu níže.

⁸ Nejvíce obyvatel ve vesnici žilo počátkem dvacátého století, a to cca 600.

5.3 PŘÁTELSKÉ SKUPINY

Obyvatelé Némkocsmabanu nefungují jako „jedna parta“. V podstatě by se dalo říct, že je vesnice utvářena různými malými skupinami, které jsou navzájem propojené, což umožňuje tok informací ve vesnici. Kandert (2004) zmiňuje rodinné, sousedské a kamarádké skupiny. První dvě jsou v podstatě dané. Do první se narodíme, druhá je pak dána tím, kde žijeme. Kamarádká skupina je přeci jen o něco více volitelná v tom slova smyslu, že není přímo dáno, kdo bude jejím členem. Máme zde jistou možnost volby, avšak nutno dodat, že i ta je poněkud omezená. Kamarádké skupiny jsou totiž v drtivé většině případů vázány věkem. „Členy jedné a téže kamarádké skupiny jsou všichni mladíci stejného věku (rozdíly ve stáří činí mezi nimi obvykle pět až sedm let)“ (Kandert, 2004: 80). Takové skupiny se velmi často začínají utvářet již v útlém věku a sport, popřípadě nějaké hry, jsou důležitým prostředníkem pro jejich utváření. V podstatě jde o proces socializace, během kterého se děti sbližují. Získávají tím sociální i fyzické zkušenosti (Coakley 2017: 76).

Nejinak se tomu dělo i v Némkocsmabanu. Při svém výzkumu jsem identifikoval několik kamarádkých skupin, které byly rozděleny věkem. První utvořili mladíci mezi sedmnácti a jednadvaceti roky, z mých informátorů byli její součástí Ludvík, Dávid, István a Szabolcs. Kromě nich byl součástí skupiny také bratranec Ludvíka a možná také jeho kamarád. Jelikož ale nebyli v samotném jádru, tak jsem se s nimi v Némkocsmabanu nestřetl. Většina jejich členů spolu byla v kontaktu skrze společenské webové systémy. Zároveň spolu také hráli počítačové hry, jako například FIFA, World of Tanks, NHL či Counter Strike. Níže budu jejich skupinu nazývat jako: **nejmladší**. Druhou skupinu, kterou budu nadále nazývat **mladší**, tvořili převážně obyvatelé mezi osmadvaceti a pětatřiceti roky. Její členové však byli poměrně dosti uzavření, a tak nedokážu přesně určit, kolik jich dohromady bylo. Vypozoroval jsem však minimálně pět jejich členů. Byli jimi Ákos, Gergő, Peter, Zoli a Miro. Poslední jmenovaný je však věkově na rozhraní mladší a starší skupiny. Přesto se vídal častěji se starší partou, a to pravděpodobně i proto, že s několika jejími členy hrál fotbal ve vedlejší vesnici. S nejmladší skupinou se také občas scházel. Pojil ho k ní příbuzenský vztah s jedním jejím členem. Pravidelně však udržoval kontakt se členy mladší party, což z něj dělalo jejího „opravdového“ člena (McFeat, 1974: 6). Následuje obrovská věková mezera, kterou níže vysvětlím. Třetí identifikovanou skupinou, jež budu nadále označovat jako **nejstarší** je pětičlenná parta, jejichž většina členů se pohybuje v rozmezí osmapadesáti až

čtyřiašedesáti let. Původní složení se skládalo ze čtyř mužů, konkrétně Lászla, Blažka, Imreho a Salfy. Poslední člen této skupiny, Zoltán, se k této partě připojil později. Věkově totiž zapadá do oné propasti, kde jsem žádné aktivní přátelské skupiny nezaznamenal.

Všechny tyto skupiny byly původně početnější a rozhodně jich také bylo více. Souvisí to však s již zmíněnou propastí, kde v současnosti neexistuje žádná kamarádská skupina, která by spolu udržovala trvalejší kontakt. Tuto propast jsem se snažil rozklíčit pomocí Zoltána a Jardy, kteří do ní věkově spadají. Jardovi je 39, Zoltánovi 45. Když jsem se jich ptal, s kým se častěji bavili a scházeli, vypadlo z nich, že jejich bývalé party se „rozutekly“. Zoltán vyjmenoval čtyři kamarády, se kterými se častěji scházeli. Tři z nich se již z vesnice odstěhovaly. Ten čtvrtý, András, si našel novou skupinu mimo vesnici, které věnuje značné množství času. Zoltán, který v podstatě zůstal na ocet, se i z toho důvodu uchýlil k věkově starší skupině. Jardovi se stalo v podstatě to samé „*Mal som tu partiu, so ktorou som zvykol byť, ale všeci odišli. Skoro sám som tu ostal. Ostatný už su inde. Aj ja rozmýšľám, že pôjdem od tadiaľ preč. Ani voda, ani plyn tu nie je. Keď pridem domov tak nie je čo robiť.*“ (Jarda, 39 let). Aktuálně tedy ve vesnici chybí pokrytí oné skupiny mezi 40-50 roky. Vzhledem k tomu, že se ale ve vztahu s historií sportovních aktivit v obci budu o bývalé kamarádské skupině bavit, budu jí dále v textu označovat jako **starší**.

Odstěhování několika členů však není jediným důvodem, proč četnost kamarádských skupin v Némkocsmabanu uvadala. Vidím jej pouze jako jeden z faktorů uvádání společenského života obce.

5.5 SPORT A SOCIÁLNÍ SÍŤ

5.5.1 PŘÍKLAD FOTBALU

Nejpopulárnějším sportem vzhledem k historii obce je fotbal. Ten se v obci dříve hrál i soutěžně. Némkocsmaban měl vlastní mužstvo, které hrálo okresní ligu. Postupně však ubývalo aktivních fotbalistů, kteří byli ochotni a schopni hrát soutěžně. Proto se némkocsmabanský celek spojil se sousední vesnicí, kam přešli i někteří fotbalisté z Némkocsmabanu. Ti působili v sousedním týmu až do jeho zániku. Poslední sezonu mužského mančafu odehrál sousední tým v sezoně 2015/2016. Ze současných obyvatelů Némkocsmabanu v něm tehdy působil pět lidí, konkrétně András (47), Miro (27), Peter (32), István (21) a Ákos (31). Pouze István je nadále fotbalově aktivní. Další dvě

sezony pak v obci fungovaly pouze celky U13 a U15⁹. Žádného fotbalistu z Némkocsmabanu jsem v sestavě ale nenašel. Poslední zápas se v sousední obci odehrál v červnu 2018.

I po zániku némkocsmabanského fotbalového mužstva však byl nesoutěžní fotbal, takřkajíc pro zábavu, nadále dlouhou dobu součástí života obce. „*Futbal sme chodili hrát. Dokonce nás bolo više dvadsať.*“ (András, 47 let). V příznivém počasí se obyvatelé Némkocsmabanu scházeli pravidelně každou sobotu, občas se hrálo i v neděli, když někdo nemohl v sobotu nebo byla lepší předpověď počasí. Hrálo se na zmenšeném hřišti, o které se hráči sami starali. Velikost posekaného hřiště se vždy přizpůsobovala počtu hráčů daný víkend. Poloha hřiště se napříč historií několikrát měnila. První bylo blízko místní říčky, což se při záplavách neukázalo jako praktické. Později se hřiště přemístilo na východní část obce, kde se také hrála ona krajská liga. Posledním a pro mě nejdůležitějším místem bylo hřiště, kde se právě konal onen nesoutěžní fotbal a které se nacházelo nedaleko bývalé krčmy. Existence hřiště a fotbalu ve vesnici, jak se později ukázalo, byla přímo spjatá s hospodou. Na hřišti se hrál fotbal ve dvou rovinách. Zaprvé si na místní plácek chodili pravidelně zakopat děti, často třeba jen na jednu branku ve svých kamarádských skupinách. Občas se stalo, že se dvě kamarádské skupiny dohodli a sešli se na hřišti, aby si zahráli přímo zápas. Nejčastěji se to domlouvalo skrze zástupce dvou skupin, kteří spolu byli rodinně či susedsky provázaní. To se ale dělo spíše výjimečně. Tato forma kopání si na hřišti fungovala velmi často přes týden po škole. „*Ked' sme boli mladší tak každý deň tu po obede sme boli na ihrisku. To sa ješťe udržovalo, aspoň sa o to hocijako staralo. Aj ty čo su odomna starší, tak sme stále chodili. Sme boli tak že ze školy sme prišli a išli sme na ihrisko.*“ (István, 21 let).

Druhou rovinu tvořilo pravidelné sobotní fotbalové odpoledne, kterého se účastnili spíše muži od patnácti let věku. Ti nejmladší příliš s muži hrát nechtěli. Předpokládám, že se trochu báli „*No ked' som bol malý tak vkuse sme hráli. Já som bol stále na ihrisku, s Ludvíkem na ihrisku alebo pred domom... vkuse. Ludvík s Dávidom si prišli zahrát, ale nechceli tu vela hrávat s mužmi*“ (Szabolcs, 19 let). Myšlenka rekreačního fotbalu v obci se zrodila zanedlouho poté, co ve vesnici skončil ten soutěžní. Hlavními autory myšlenky byla tehdejší kamarádská skupina starších, okolo Andráse, Zoltána a jejich přátel, kteří se v době mého výzkumu již z vesnice odstěhovali. Většina mužů tehdy hrála za némkocsmabanský celek, ale poté, co tento tým v obci skončil, se někteří muži

⁹ V sezoně 2016/2017 hrál za sousední obec tým U13 – tedy děti do třinácti let věku, V sezoně 2017/2018 pak tým U15 – děti do patnácti let.

rozhodli se soutěžním fotbalem rozloučit. Mezi ně se řadil i Zoltán. Avšak jelikož nechtěli dát fotbalu definitivní sbohem, přišla zde myšlenka přátelského víkendového fotbalu.

Fotbal chodilo hrát několik fotbalistů napříč věkem a kamarádkými skupinami. Pravidelně hrál mladý Szabolcs (19), který již v té době působil v sestavě Vanegyekocsmavárose, tedy v lepším klubu oproti vesnickým celkům. „*No a občas to bolo tak, že som zvykol v sobotu hrávat tu a v nedeli riadne vo Vanegyekocsmavárosi*“ (Szabolcs, 19 let). Z jeho nejmladší kamarádké skupiny se fotbalu účastnil i István. Početnou skupinu také tvořili zástupci mladší party, jako byl Miro (26), Ákos (32) či Peter (34). Fotbal hrával také Jarda (39), který byl v té době majitelem krčmy a většinu času stál za výčepem. Právě z důvodů víkendového fotbalu se ale dohodl se svou maminkou, že za něj bude brát víkendové směny za výčepem, aby mohl hrát a následně posedět s partou. Hráli i členové dnes nejstarší kamarádké skupiny okolo Lászla (cca 65). Nejaktivnějšími členy však byli lidé ze starší kamarádké skupiny okolo Andráse (47), Zoltána (45) a již odstěhovaného Dzsudzsa (cca 45). Tato trojice byla také nejaktivnější, co se týká údržby hřiště a organizace střetnutí. Většinou to byli oni, kteří sekali hřiště vždy ráno nebo večer před fotbalem. András pak velmi často všechny obvolával, aby připomněl, že se hraje a přesvědčil se, že je dostatek lidí. Svou píli a zaujetí přenášeli také na své děti.

Právě děti této „silné“ a sportovně aktivní generace pokračovali ve šlépějích svých otců a často propojovali starší a mladší generace. To, že děti od mala hráli fotbal, bylo často způsobeno právě vlivem jejich rodičů a okolí, ve kterém většina vrstevníků kopala do míče. „*Já ani nemal vela na výber. Bol som už štvrtá futbalová generácia a ako malé dieťa som nič iného nepočul, iba futbal, futbal, futbal... Hráli to všetci ostatný. Keď som išiel von, všetci hráli futbal, tak som sa pridaval.*“ (Miro, 26 let). Popularitu fotbalu mezi mladými si také Miro vysvětluje tím, že finanční situace na jižním Slovensku není úplně dobrá, a fotbal není finančně náročný. „*Nič k tomu nepotrebuješ. Preto sa to hrá všade.*“ (Miro, 26 let)

Důležitým místem pro fotbal v Némkocsmabanu byla krčma. Ta sloužila jako místo setkávání před zápasem i po něm. Před utkáním se hráči víkendového fotbalu scházeli v hospodě a když se jich ukázal dostatečný počet, přešlo se na hřiště. To bylo takřka hned za hospodou. Po konci hry se hráči opět sešli v hospodě, aby debatovali nad utkáním ale i dalšími tématy okolo vesnice a obecného dění ve světě. *Najprv sme išli do kčmy sa porozprávať. pak sme si zahráli na menši branky, bolo nás okolo pätnástich, šestnástich. A pak sme išli opäť do krčmy. A takto to bolo každý*

víkend.“ (Zoltán, 45 let). Důležitost hospody pro místní fotbal potvrzuje také to, že se v hospodě nacházeli dresy, balon i sítě, tedy vybavení nezbytné k zápasu. Vzhledem k tomu, že šlo o aktivitu mnoha lidí z Némkocsmabanu, tak to byla právě obec, která koupila potřebné vybavení. „*To obec všetko kúpila, my sme sa iba starali o ihrisko.*“ (Jarda, 39 let). Na tomto základě se domnívám, že fotbal přesahoval hranice jakési skupinové uzavřenosti v tom slova smyslu, že nešlo pouze o aktivitu jedné skupiny, nýbrž šlo o činnost, která propojovala nejrůznější kamarádké skupiny a spojovala vesnici. To by také mohlo vysvětlovat, proč se obec finančně zapojovala do podpory tohoto přátelského fotbalu v obci. To, že fotbal hrál významnou roli ve vesnici se mi jeví i z toho důvodu, že se dostával i do ženských informačních toků. „*V pondelok a uterok se na dedine rozprávalo iba o futbale.*“ (Eva, cca 50 let).

Fotbal ve vesnici tedy fungoval jako pomyslný tmel, který spojoval různé kamarádké skupiny napříč věkem. Ty se totiž potkávali a propojovali právě na jeho základě. Nedělo se tak během fotbalu, ale před ním a po něm v již výše zmíněné krčmě. Fotbal sloužil jako jakýsi „svolávač“ lidí, kteří se právě díky němu sešli a následně na základě společné konzumace alkoholu dále komunikovali a tím propojovali různé informační kanály. V krčmě nebyl zasedací pořádek. Hráči si po fotbale sedali v krčmě spontánně podle toho, s kým se zrovna chtěli bavit a vyměňovat informace. Tím se také dobře zachovávala ona propojenost různých skupin, jelikož se nedělo to, že by si k sobě sedali pouze členové jedné a téže skupiny.

Propojenost fotbalu a krčmy tedy byla větší, než se na první pohled mohlo zdát. Do krčmy nikdy nepřišlo více lidí¹⁰, než právě v den sobotního fotbalu. Byl to fotbal, který svolal obyvatele vesnice napříč generacemi. Byla to ale konzumace alkoholu a prostor hospody, který pro změnu udržoval fotbal na živu. V moment, kdy se zavřela hospoda, začal počet účastníků velmi rychle uvadat, až se nakonec fotbal zcela zrušil. „*V krčme boli dresy, potom sa tam išlo po futbale, bolo tam posedenie, tam sme sa dohodli čo bolo a ako bolo, kedy sa zas zideme a bolo. V podstatě také kulturné centrum. Tam sa všetko dozvedelo.. No a teraz sa toho vela nedovieme. Pravda, možno aj to je ta chyba že sa ta krčma zatvorila lebo tam se sa predsa stretli, možno večer išiel niekto na to pivo, možno dvaja, traja keď sa stretli tak sa dohodli. Teraz sa nemáme kade stretnút a dohodnúť.*“ (András, 47 let). „*No a krčma. Dokedy bola krčma, super. Od tej doby koniec. Koniec krčmy, koniec fotbalu.*“ (Szabolcs, 19 let). Coakley (2017: 76) zmiňuje, že volba hrát nějaký sport

¹⁰ Když opustíme od výjimečných akcí, jako třeba oslava narozenin.

je ovlivněna dostupnými příležitostmi a sociální podporou. To, že člověk dělá nějaký sport, není trvalé rozhodnutí. Takové rozhodnutí je přehodnocováno každý den ve vztahu s životními prioritami. Sport v Némkocsmabanu tedy neměl sám o sobě dostatečnou sílu, aby se zde udržel. Bez hospody chyběla fotbalu sociální podpora a bývalí fotbalisté si našli jiné priority a zájmy, kterými zacelili místo po sobotním fotbale. Jako příklad mohu uvést Andráse, který si zanedlouho po konci fotbalu v Némkocsmabanu našel „novou prioritu“ v podobě pétanque, kterému věnuje takřka všechny víkendy.

5.5.2 PŘÍPAD BILIARDU A STOLNÍHO TENISU

Hospoda hrála také důležitou roli, co se týče hraní biliardu. Právě hospodský kdysi koupil do krčmy biliardový stůl, který se stal velmi rychle populární atrakcí. *„Ze začátku hráli biliard všetci. Kým to bolo nové. Potom to opadalo a nakoniec chodila hrát ta istá partia, čo hrá aj ping-pong teraz.“* (Jarda, 39 let). I když zájem o biliard postupně uvaldal, stal se základním místem setkávání pro nejstarší kamarádskou skupinu tvořenou Lászlem, Blažkem, Salfou a Imrem. Tyto vrstevníky biliard bavil nejvíce a vzhledem k tomu, že si vzájemně rozuměli, se začali pravidelně potkávat. Nebylo třeba ani nic příliš domlouvat, jelikož se ze sobotního biliardu stala rituální záležitost. *„Eště keď bola krčma, tak hráli biliard. Vždy v sobotu sa stretli a hráli biliard. Mali dohodnute o šiestej či o siedmej tam. Kým dášť, sniež padal, vždy sa stretli a hrali do kolkej chceli.“* (András, 47 let). Ačkoliv biliard nebyl již tak komplexně propojující sport jako fotbal, stále se na pravidelní bázi dělo, že se někdo z návštěvníků hospody zvedl a šel si zahrát s onou čtveřicí. *„Väčšinou sme hráli takto štyria. Ale aj druhý. Občas sa niekto zdvihol a šel hrát s námi.“* (Lászlo, cca 65 let). Propojení napříč skupinami a generacemi přinášel biliard také v podobě pravidelného turnaje. Ten se konal jednou za rok a dodnes v zavřené hospodě visí starý turnajový „pavouk“¹¹. Stejně jako fotbal, skončil i biliard s koncem krčmy. Biliardový stůl zůstal v zavřené krčmě a obecní správa se s Jardou nedohodla na jeho odkoupení. *„Povedal som, že ho predám. Povedal som cenu, obecná správa nepovedala proticenu a bolo. Tak sme obchodníci, ní? Máme sa dohadovať o cene.“* (Jarda, 39 let). Tím se ale sportovní aktivita Lászla, Blažka, Salfy a Imreho neskončila. V prostoru bývalé pivnice totiž čekal na své využití nově zrekonstruovaný ping-pongový stůl.

¹¹ Jde o jakýsi postupný rozpis toho, kdo s kým bude na turnaji hrát.

Prostor sklepu kulturného domu je poněkud zvláštním místem. Jelikož se nachází pod běžným povrchem země, měl mnoho problémů se záplavami. V bezprostřední blízkosti sklepa se nachází studna. Vzhledem k tomu, že Némkocsmaban má značné množství spodní vody, nastával problém v moment, kdy začalo vydatněji pršet. Voda se často vylila a zatopila sklep. Ve sklepě se také nacházel starý ping-pongový stůl, avšak vzhledem ke katastrofálnímu stavu celého sklepa nevypadalo, že by byl použitelný. Nakonec ale obec získala dotaci na opravu škod po povodni a rozhodla se dát sklep do kupy s tím, že od dalšího vytopení je chrání čerpadlo ve studni. Zároveň se rozhodla starý ping-pongový stůl opravit. „*No a tam bol. Rozbitý, zhnitý pingpongový stôl, ktorý prostě katastrofálne vyzeral ale bolo nam to luto že vyhodit ho, kým by sa možna ešte dal zachrániť. A môj muž povedal že hej, však toto sa da zreparovat. No a tak začali a s Majom to tak zreparovali, aj natrieli aj všetko, že ten stôl vyzeral ako nový. Akorát tie sietky na to bolo treba kúpiť.*“ (Věnceslava, cca 55 let).

Stolní tenis se ve vesnici nezjevil z čistého nebe. Hrával se zde již dříve, a to konkrétně na konci osmdesátých let, kdy ping-pongový stůl stával na jevišti kulturního domu. „*Ako malý sme to tu hráli a vieš čo. To je ako jazda na bycikeli. To sa nezapomína.*“ (Blažek, cca 58 let) „*Hráli sme ho hlavne v zimě. Cez léto sme chodili futbal hrávať a v zime sme sa schádzali na javisko si ping-pong zahrať.*“ (Zoltán, 45 let). Opravený stůl pak z počátku využívali pouze děti. Nejaktivnější v tom byl Ludvík s Férencem, který se ale z vesnice odstěhoval. Tehdy jim bylo okolo 13 let. Ludvík hrál stolní tenis také závodně a svou kvalitou daleko převyšoval ostatní obyvatele vesnice, až na Férence. Ten jediný s ním držel krok, a proto spolu chodívali hrát. Mimo obec hrál Ludvík ping-pong také ve Vanegyekocsmavárosi, kde působil v páté slovenské lize. Následně si však poranil ruku, a musel s ping-pongem přestat.

Kromě Ludvíka s Férencem však začala stolní tenis hrát také nejstarší kamarádská skupina. Stalo se tak poté, co se zavřela hospoda s biliardovým stolem. „*Lebo bola krčma a tam bol biliardový stôl a tam sme chodili biliard hrávať. A keď zrušili krčmu, biliardový stôl nebol, tak sme presedlali na oný stolný tenis.*“ (Lászlo, 65 let). Zajetí biliardový plán scházení se v podstatě pouze přenesl a aplikoval i na stolní tenis. „*My chodíme vždy v sobotu, všetci to vieme... V zime sa stretáme o piatej, v lete o siedmej.*“ (Lászlo, 65 let). Biliard a následně stolní tenis slouží pro tuto nejstarší kamarádskou skupinu jako prostředek vzájemnému setkávání. V podstatě by se dalo i říci, že se nacházíme na pomezí zájmové skupiny (Kandert, 2004: 89), jelikož si tato skupina pravidelně

vybírání pro své střetávání sport. Kromě stolního tenisu se tato parta však střetává i na bohoslužbě, kde sedí velmi blízko sebe na kůru, a po bohoslužbě spolu vzájemně hovoří. Sport je však pro ně již typický. Obyvatelé Némkocsmabanu je identifikují právě skrze ping-pong.

Jak vypadá takový ping-pongový večer? Dalo by se říci má dosti ritualizovanou podobu, jelikož se za běžných okolností odehrává stejně. „*My máme na ten ping-pong také vlastní pravidla. Servis sa striedá po peti. Hráme vo dvojičkách ktoré rôzne mixujeme, aby som hráli každý s každým.*“ (Blažek, cca 58 let). Většinou začínají ve stejném složení. Hraje se do jednadvaceti bodů na jeden set. Po setu se mění dvojičky, a hlavně nastává občerstvovací pauza. V rohu místnosti se totiž nachází malý stoleček, na který se připraví pivo, voda a domácí pálenka. Během občerstvovacích pauz se neprobírá, jak kdo hrál, nýbrž se diskutuje nad vším možným – politika, dění ve vesnici, rodina, sport. Vždy podle toho, na co přijde řeč. Taková pauza trvá zhruba sedm minut, a pak se vymění dvojice a pokračuje se v ping-pongu. Dvojice se točí, dokud to všechny baví. Když je již někdo unavený, tak se s ping-pongem skončí, avšak skupina si ještě na chvíli společně sedne a za přítomnosti piva, vody a pálenky nadále komunikuje. Stolní tenis a občerstvení zde naprosto nahrazuje bývalou funkci biliardu a krčmy pro tuto skupinu a také zaniklou funkci fotbalu a krčmy pro značnou část vesnice.

Sobotní ping-pong se pro členy skupiny stává informačním centrem, skrze které se dozvídají informace o dění na vesnici, které dále šíří skrze své sousedské a rodinné skupiny¹² a tím utvářejí informační koloběh své vesnické sociální sítě. „*No a pozeráš to Viktor? Keďže by som sa takto s chalanmi nestretol, tak neviem nič čo sa tu v Némkocsmabanu deje. On každý porozpráva o svojich veciach, treba Lászlo o hudbe, ale oni robia u a vie čo sa tu po okolí deje. Ja keby som nechodival tu tak nič neviem. Iba škoda, že je to iba raz za týžden. Lászlo je v dôchodke ale má stále čo robiť. Salfa aj Imre robia, tak to ide iba cez víkend... Keby bola krčma, ináč by to mohlo vyzerat’.*“ (Blažek, cca 58 let). Dlouhou dobu tvořili tuto skupinu čtyři členové. Bylo tomu tak i v moment, kdy jsem poprvé přišel do terénu. Při svém druhém návratu se však situace změnila. Ke skupině se trvale přidal Zoltán (45), který s nimi do té doby chodil pouze příležitostně. „*Aj teraz by som išel ale oni hrajú pre mňa v taký hlúpy čas lebo hrajú v sobotu večer, a to sa hrá vela*

¹² A samozřejmě také naopak, nabitě informace ze sousedských a rodinných skupin zde ventilují.

*zápasov*¹³. *V televizi dávajú vela futbalových zápasov, občas aj do Komárna sa idem pozrieť*¹⁴ *tak tomu dám radšej prednosť. Keďže nič iné nieje tak idem s nimi,*“ říkal mi Zoltán při našem prvním střetnutí. Situace se však časem změnila a Zoltán se rozhodl, že se k partě pravidelně připojí. „*Vieš čo Viktor, já kdyby som s nimi nechodil tak vôbec neviem čo sa tu v tej dedine deje. Preto som aj začal pravidelne hrať. Zahrám si, pokecáme a ja viem niečo o dedine.*“ (Zoltán, 45 let). Po odchodu Férence se ke skupině párkrát zkusil připojit i Ludvík (17), ale jelikož je kvalitativně lepší¹⁵, příliš ho to nebavilo.

Stolní tenis také převzal další důležitou funkci, a to sice pořádání pravidelného turnaje, který se v „době krčmové“ konal v biliardu. Turnaj ve stolním tenise se v Némkocsmabanu koná vždy pár dní po novém roce. Kromě pěti ping-pongistů se ho vždy účastní někdo další. V posledních dvou letech to byl třeba Szabolcs (19), István (21) či András (47) a jeho syn (13). Ač se ho neúčastní tolik lidí, jako se účastnilo třeba biliardového turnaje, stále jde o jednu z mála akcí, kdy se pravidelně střetává víc lidí z obce. Součástí celého turnaje je také konzumace piva a dalšího alkoholu, který se však děje až po závěrečném ceremoniálu. Takzvaná „dopitná“ se koná v prostorách kulturního domu. Všichni účastníci, popřípadě jejich partnerky si tam sednou, společně komunikují o různých tématech a k tomu si společně dopřávají nějakou tu skleničku.

5.5.3 PŘÍPAD POSILOVNY

Již výše jsem skrze Coakleyho interpretoval, že s koncem fotbalu v obci docházelo k přehodnocování účasti ve sportovní aktivitě a někteří účastníci vědomě či nevědomě hledali nové zájmy. S jedním takovým přišel i Miro, který vybudoval v prostoru bývalé hasičské zbrojnice posilovnu, kterou nikdo v Némkocsmabanu nenazval jinak než „činkáreň“. Bohužel Miro není úplně otevřený směrem k výzkumníkům, a tak jsem se snažil získávat informace skrze ostatní jedince, kteří do posilovny čas od času chodí. Nakonec to bylo daleko těžší, než jsem si myslel. Posilovat tam totiž v současnosti takřka nikdo nechodí. Místo spíše slouží jako provizorní krčma

¹³ Zoltán je velký fotbalový fanoušek. Snaží se pravidelně sledovat maďarskou ligu i ostatní světové soutěže. Kromě fotbalu se také často dívá na házenou a vodní pólo.

¹⁴ V době výzkumu tam hrál jeho syn.

¹⁵ Což mohu sám potvrdit, jelikož jsem v rámci zúčastněného pozorování hrál jak s Ludvíkem, tak se Zoltánem, Lászlem a Blažkem.

pro onu mladší kamarádkou skupinu, pohybující se věkem mezi 28 a 35 roky. Miro je právě ten člen, který ač je mladší, tak spíše udržuje interakce s touto skupinou. Miro „činkáreň“ původně vytvořil právě k účelu posilování a udržování se ve fyzické kondici, a tuto roli posilovna zprvu plnila. *„Do tej činkárny som chodil. Ale zle je, že v zime je tam hrozná kosa a než sa to rozkúri, tak to trvá a treba cvičit aspoň tri hodiny, a to je tam zle. Cez leto je to dobré, iba sa príde a cvičí. Oni tam ale teraz chodí oba piť, Ono to začalo že já, Miro a István sme tam normálne cvičili a vtedy tam začali chodiť ďalší ľudia a začali tam chlastat. Odvtedy tam chodili každý týžden lebo nemali krčmu.“* (Szabolcs, 19 let). Jak naznačuje Szabolcs, prvotní funkce posilovny postupně zanikala, jelikož jí nahrazovala jiná. Do „činkárne“ začala chodit pouze jedna kamarádká skupina, ač jí zpočátku navštěvovali i vesničané z původně jiných skupin.

Vysvětlují si to tím, že posilovna v Némkocsmabanu nefungovala jak strůjce sportu. Účastníci, kteří do ní chodili posilovat, se sice sešli ve více lidech, avšak při posilování neměli žádný soutěživý prvek. To znamená, že podle mého vnímání sportu skrze Blanchardovi definici, se v posilovně nesportovalo. Kamarádké skupiny se tak nedokázali v dlouhodobém časovém úseku propojit, jako se tomu dělo u fotbalu či ping-pongu. *„Já som zvykol s Mirom chodit cvičit... ale oni su partia a my sme tiež taká partia. Mladší sme pokope.“* (István, 21 let). Ač měla posilovna „potenciál“, co se týče prostoru i jakéhosi zájmu ostatních vesničanů, nedokázala jej naplnit, jelikož jí chyběl sport jako tmel různých kamarádkých skupin. Společná konzumace alkoholu tak v mnou zkoumaném terénu nedokázala sama o sobě propojit různé mužské kamarádké skupiny.

5.5.4 PŘÍPAD PÉTANQUE

O pétanque jsem již mluvil, když jsem zmiňoval Andrása, který se k pétanque dostal po konci fotbalu ve vesnici. András se s pétanque nepotkal tak úplně náhodou. Objevil jej skrze své rodinné vazby. *„Môj bývalý švagor nás zavolať, že sa ide na turnaj do Maďarska. Že ideme na turnaj. Tak ma zavolať v piatok o obede, že sa v sobotu ide. Tak povedám hej, možme ist. Večer na pivo porozprávame pravidla. No a sešli sme se na pivo a povedám mu, že kedy budem trénovať? On že rovnou pôjdeme. No a odvtedy chodíme stále.“* (András, 47 let). Pétanque se navíc může jevit jako „perfektní sport“, jelikož je během něj povoleno pít alkohol. *„Pétanque je perfektný šport lebo je to snad jediný šport, kedy je oficiálne dovoleno piť alkohol počas toho čo športuješ. Akože*

seriozne. Raz som to pozeral v telke a tie borci čo to tam hráli tam na férovku popijali. Preto vždycky na turnaj potrebujú hocijakého vodiča, lebo sa tam pekne sežerú.“ (Vašek, cca 50 let)

Andrásův koníček se rychle rozšířil i v jeho nejbližší „rodinné skupině“. Syn Kryštof s manželkou Ludmilou začali hrát zhruba do roku od doby, kdy s pétanque začal András. Sám András se ale pétanque do vesnice nepokusil „protlačit“. Přesto se ve vesnici v jisté formě objevil, jelikož při posledních čtyřech slavnostech „dne dediny“¹⁶ se házelo pétanque koulí na přesnost. *„András tri alebo štyri roky hrá ten petanque. No a já som to vedela a tak so sa ho spýtala že András, čo by sa stalo, keby sme si požičali ty gule a zkusili by sme to hádzať.*“ (Věnceslava, cca 55 let). Když už se ale jednou pétanque v rámci dne obce objevil, zhostil se organizace disciplíny András, který s ní má nejvíce zkušeností. Součástí jednoho dne obce jsem byl i já. Nejvíce natěšené byli děti, které se k disciplínám hnali se vši vervou. U dospělých, a to převážně současných obyvatel vesnice, již takové nadšení nebylo. Mnoho z nich bylo tak trochu donuceno slovními nátlaky typu: *„Predsa sa nenecháš zahanbiť“*. Vzhledem k tomu, že se v rámci dne obce do vesnice sjíždějí i její bývalí rodáci, či se na ní ukazují lidé, na které běžně ve vesnici nenarazíte, tak se soutěžního hodu účastnil poměrně velký počet lidí.

Na základě tohoto proniknutí pétanque do vesnice se již vedla mezi Andrásem a Věnceslavou¹⁷ diskuze, zda ve vesnici nevybudovat i pétanque hřiště. *„No bavili sme sa. Pár euro by to stálo. Priestor u toho betonového ihriska tu je. Stačí iba štyri prkna, aby gule nikam nelietali a trochu kamenného štierku. Povedala, že tu je priestoru vela.*“ (András, 47 let). I když pétanque není fyzicky náročný a mohli by jej hrát všechny věkové kategorie, zatím se nedokázal dostat do takového vědomí vesnice, aby si jej nějaká skupina osvojila a začala jej hrát, popřípadě orodovat za vybudování hřiště¹⁸. Je to právě ona sociální podpora, která je potřebná k vykonávání nějakého sportu (Coakley, 2017: 76). Sociální podpora se projevuje u dne obce, a tak se sportovní disciplíny pétanque účastní poměrně velký počet lidí. Avšak bez této sociální podpory se pétanque do běžného života Némkocsmabanu nedostává.

¹⁶ Jde o slavnost, která se v obci pořádá nepravidelně k oslavě výročí obce. Její součástí je kulturní program i soutěžní disciplíny, například právě sportovní či kuchařské.

¹⁷ Která je zaměstnána v obecní správě

¹⁸ Ačkoliv v nejjednodušší podobě lze pétanque hrát v podstatě kdekoliv na trávě.

5.6 SPORT JAKO ZDROJ PRESTIŽE

V předchozích řádcích jsem se skrze poznatky ve svém výzkumu pokusil ukázat, jakou roli hraje sport v propojování skupin a sociálních sítí vesnice. Nyní bych se chtěl pozastavit ještě nad jedním prvkem, a tím je získávání prestiže skrze sport. Sociologická encyklopedie definuje prestiž jako „dobré jméno, veř. a spol. uznávaný vliv, vážnost osoby či skupiny, respekt projevovaný jinými osobami či skupinami.“ (Petříček, 2018). Právě sport se mi v Némkocsmabanu jeví jako jeden z možných zdrojů zisku prestiže. Příkladem se mi stal mladý Szabolcs. Tomu bylo v době mého prvního pobytu v terénu devatenáct let. V kariéře se vypracoval k působení v druhé nejvyšší slovenské fotbalové lize. S fotbalem vyrůstal v Vanegyekocsmavárosi a hrál také za Rimavskou Sobotu. V době mého výzkumu působil v Komárnu a později přešel do třetí maďarské ligy, kde zatím stále působí. V současnosti jde o jediného obyvatele Némkocsmabanu, který se živí sportem.

Když jsme se skupinou výzkumníků přijeli do vesnice a zaměstnankyně obecní správy se nás tázala na naše „témy“, při vyslovení pojmu sport velmi rychle řekla Szabolcsovo jméno, přičemž na ní bylo vidět, že je pyšná a Szabolcse bere jako jakéhosi reprezentanta Némkocsmabanu. Že je Szabolcs pomyslným reprezentantem Némkocsmabanu soudím i podle toho, že o něm Ludvík s Dávidem mluvili jako o „Našem Szabolcsovi“. Szabolcs se také pravidelně stával hlavním tématem diskuze po mši v kostele, kde se společně střetávali Lászlo, Blažek, Imre, Salfa a právě Szabolcsův otec Zoltán, který v té době ještě s touto skupinou pravidelně nechodil na ping-pong. *„Ludia sa ma na Szabolcsa pýtajú, že ako hrál, prečo nehrál, prečo dostal žltú kartu a tak. Hlavne tie starší chlapi sa o nej zujúajú. Já ich moc nepozrem, ale keďže sa v nedeľu stretnem pred kostolom, tak sa rozprávame iba o tomto.“* (Zoltán, 45 let)

Musím potvrdit, že mnoho obyvatel Némkocsmabanu má o pohybu Szabolcsovy kariéry obстойný přehled. Nejstarší kamarádká skupina obce, tedy Lászlo, Blažek, Imre a Salfa, dále členové nejmladší kamarádké skupiny István, Ludvík a Dávid, členové mladší skupiny – Ákos, Miro a Gergö i jedinci z bývalé starší skupiny, tedy András a Vašek. Ti všichni mi dokázali vyjmenovat poslední tři kluby, kde Szabolcs hrál, jaký je jeho aktuální klub a jakou hraje ligu. Ačkoliv jde o fotbal, který byl ve vesnici takřka výhradně mužskou doménou, o Szabolcsovi ví i ženy. Sice ne s detailní přesností, avšak že hraje profesionálně a že hrál za Vanegyekocsmaváros i Rimavskou Sobotu věděla moje bytná, Jarmila i Eva. Zvýšený zájem o svou osobu vnímá i sám Szabolcs. *„Hrával som vo Vanegyekocsmavárosi tak kým tam niekoho stretnem, tak sa pýtá čo a ako. A aj*

tu. Pravda. Včera keď som prišiel domov¹⁹ tak sa ma hneď pýtali že čo bolo, ako bolo, ako je, kde budem hrávať a tak ďalej.“ (Szabolcs, 19 let)

Že Szabolcs oplývá v Némkocsmabanu prestiží bylo vidět i během dne obce. Právě když probíhal, tak se Szabolcs vrátil z Komárna, kde měl jeho tým zrovna pauzu. Během tři čtvrtě hodiny šlo Szabolcse pozdravit okolo patnácti lidí, a dokonce se kolem něj občas utvářeli debatní půlkruhy. Při svém výzkumu v Némkocsmabanu jsem nenarazil na osobu, která by řekla proti Szabolcsovi špatného slova, nebo mu třeba záviděla úspěch. Naopak bylo z lidí cítit, že se jim chtějí chlubit, protože právě v Némkocsmabanu vyrost tak skvělý fotbalista. Na tomto příkladě tedy lze pozorovat, jak může sport v Némkocsmabanu zvýšit prestiž jedince.

¹⁹ Myšleno ve smyslu do vesnice. Szabolcs totiž během sezony žil v Komárnu, kde i hrál.

6 ZÁVĚR

Do terénu jsem se poprvé dostal skrze kurz terénní antropologické praxe na FHS UK, kde jsem přípravě svého výzkumu věnoval jeden semestr. Do terénu jsem se vrátil pouze jednou, jelikož mi druhou návštěvu znemožnila pandemie COVID-19. V terénu jsem si dal za cíl najít odpověď na otázku, jakou roli hraje sport v Némkocsmabanu a jak ovlivňuje tamní sociální síť.

Pro můj výzkum bylo klíčové, abych si vydefinoval pojem sport, od kterého se mohlo všechno dále odvíjet. Blanchard popisuje sport jako „herní aktivitu, která má pravidla, soutěživý element a oplývá jakousi potřebou fyzické aktivity“ (Blanchard, 1995: 9).

Obyvatelé Némkocsmabanu ale nemají jasnou představu toho, jak takový sport vlastně vypadá. Vnímání sportu v obci lze rozdělit do tří různých věkových kategorií. Nejmladší kategorie do 30 let věku chápe sport v podstatě shodně s Blanchardovou definicí. Když zástupci této věkové kategorie hovoří o jízdě na kole, posilování či běhání, nikdy o tom neuvažují jako o sportu. U střední kategorie pohybující se věkem mezi třicátým a zhruba šedesátým rokem se vnímání sportu mění. Z Blanchardovy definice sportu tato skupina opouští od soutěživého elementu, který již není nutný proto, aby byla aktivita definována jako sport. Dominantním prvkem pro tuto věkovou kategorii a jejího vnímání sportu je fyzická kondice a její zlepšování/udržování. To, že děláte nějaký sport, se také pojí s představou, že byste podle toho měli vypadat. Nejstarší věková kategorie obyvatel, v podstatě v důchodovém věku, z Blanchardovy definice ubrala další prvek. Aby někdo sportoval, nepotřebuje k tomu již ani soutěživý element, ani pravidla. Za sport je nejstaršími obyvateli vesnice brána i fyzická práce na zahradě, jako sekání dřeva či sazení. Je tedy zřejmé, že s postupujícím věkem je pro pojem sport čím dál tím důležitější jeho prvek fyzické námahy. Přesto však z očí starších obyvatel Némkocsmabanu nikdy jako sport nevymizeli i fyzicky méně náročné aktivity jako biliard.

V Némkocsmabanu jsem identifikoval několik mužských kamarádkých skupin, které byly orientovány podle věku. Podobně je spatřoval také Kandert v minulém století (Kandert, 2004: 80). Skupiny jsem rozdělil na nejmladší (17-24 let), mladší (28-35 let), starší (42-49 let)²⁰ a nejstarší

²⁰ Ta však v současné době ve vesnici chybí, protože se většina jejich členů odstěhovala. Tato skupina však byla v Némkocsmabanu velmi aktivní dříve

(58-65 let). Členové těchto skupin mezi sebou pravidelně udržují kontakty. Velmi často se tak děje za pomoci různých aktivit, jako je například hraní počítačových her u nejmladších, konzumace alkoholu u mladších a ping-pong spojený s konzumací alkoholu u nejstarších. Kamarádké skupiny jsou také jedním ze zdrojů informačního toku vesnice.

Ukázalo se mi, že sport ve vesnici funguje jako jakýsi tmel, který dokáže propojovat členy různých kamarádkých skupin. Největší historickou stopu zaznamenal fotbal, který společně pravidelně hráli členové všech čtyř kamarádkých skupin a následně spolu ještě konzumovali alkohol v hospodě. Podobnou, avšak ne tak výraznou roli hrál biliard a stolní tenis, který později převzal právě funkci biliardu. Oba dva tyto sporty hrála převážně jedna kamarádká skupina, ke které se však občas přidávali i členové dalších skupin. Jednou ročně se navíc koná turnaj, kterého se pravidelně účastní i zástupci dalších kamarádkých skupin. Tato sportovní střetnutí jsou vždy podporována konzumací alkoholu. I to je patrně důvod, proč je sport na vesnici ryze mužskou záležitostí, jelikož právě s ním spojená rituální konzumace alkoholu je symbolem mužské síly a vzájemné solidarity, přičemž naopak utváří větší rozdíly mezi muži a ženami. (Ardener, 1981 podle Satterlee & Hunt, 1986: 524)

Mužské kamarádké sítě se pravidelně propojovaly pouze tehdy, pokud se propojila konzumace alkoholu se sportem. Sport sám o sobě nebyl dostatečně silným pojítkem, aby dokázal lidi povzbudit ke společnému trávení času. To se ukázalo v moment, kdy se zavřela krčma a s ní skončila i společná konzumace alkoholu. Po zavření krčmy se totiž velmi rychle přestal hrát i fotbal. Sama konzumace alkoholu ale také nestačí k tomu, aby pravidelně propojovala více kamarádkých skupin. To se ukázalo na případu posilovny, do které zpočátku chodili členové několika kamarádkých skupin, avšak s postupujícím časem se v ní začala pravidelně scházet pouze jedna parta, která tam pouze konzumovala alkohol.

K vykonávání sportu je také důležitá sociální podpora. To jsem ukázal na příkladu pétanque, který by sice jednoduše dokázal propojit dva důležité faktory, tedy sport a konzumaci alkoholu, avšak bez sociální podpory se nedostal do běžného života obce a objevuje se v ní pouze během dne obce, kdy je však pouze doplňkem hlavního programu a obyvatelé vesnice se na den obce neschází, aby si jej zahráli.

Při mém výzkumu se tedy ukázalo, že sport, ruku v ruce s konzumací alkoholu, umí ve vesnici vytvořit příhodné prostředí pro spojení několika kamarádkých skupin, skrze niž si jejich aktéři

vyměňují informace o dění na vesnici. Sport, konkrétně biliard a fotbal, se právě v tom smyslu, že dokázal propojovat různé kamarádské skupiny, stal jedním ze strůjců krčmy jako informační středobodu vesnice. Po jejím zániku docházelo u jedinců k hledání nového středobodu své informační sítě. Nejstarší skupina přesedlala z biliardu na ping pong, přičemž však nesměla vynechat rituální konzumaci alkoholu, která i stolní tenis ve sklepě kulturního domu doprovází. Ke skupině se také přidal Zoltán, člen „vyhynulé“ starší kamarádské skupiny, který s nejstarší skupinou začal hrát ping-pong právě proto, aby se dozvěděl informace o dění v obci.

Na závěr jsem se také snažil ukázat, že skrze sport lze v Némkocsmabanu dosáhnout také určité prestiže. To se podařilo devatenáctiletému Szabolcsovi, který se ve své fotbalové kariéře propracoval až do druhé slovenské fotbalové ligy, a obyvatelé Némkocsmabanu jej považují za svého reprezentanta a mluví o něm pouze pozitivně, někdy až v superlativech. Zároveň se také zajímají o jeho kariéru, sledují jeho výsledky a statistiky. Muži mají o jeho kariéře lepší přehled, ale i ženy v obci mají základní informace o jeho kariéře. Dále se také stává celebritou v tom smyslu slova, že při jeho návratu do vesnice²¹ jej oslovuje většina obyvatel obce, aby ho pozdravili a prohodili s ním několik slov, v drtivé většině případů právě na téma fotbal.

Abych závěrem tedy stručněji odpověděl na svou výzkumnou otázku, role sportu v Némkocsmabanu je trojí. Zaprvé jde v očích obyvatel o způsob, skrze který se udržuje člověk v kondici. Dále je úspěch ve sportu zdrojem jisté prestiže v obci, avšak hlavně je sport jedním z dvojice prvků, který dokáže spojovat různé kamarádské skupiny na vesnici a tím se zasazovat o komplexnější sociální sítě celé vesnice.

²¹ Zhruba jednou za dva měsíce

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BLANCHARD, K. 1995: The Anthropology of Sport: An Introduction, Westport, Connecticut: Greenwood publishing group

BERNARD, H. R. 2006: Research Methods in Anthropology : qualitative and quantitative approaches, London: AltaMira Press

COAKLEY, J. J. 2017: Sports in society : issues and controversies, 12th ed., New York, NY: McGraw-Hill Education

GUSFIELD, J. R. 2003: Passage to play: Rituals of drinking time in american society, In: DOUGLAS, M. Constructive drinking: perspectives on drink from anthropology, New York, NY: Routledge, str. 73-90

HALL, T. M. 2005: Pivo at the heart of Europe : Beer-drinking and Czech identities, In: WILSON, T. M. Drinking cultures: Alcohol and identity, Oxford & New York, NY: Berg, str. 65-86

HAUKANES, H. 2004: Velká dramata- obyčejné životy: Post-komunistické zkušenosti českého venkova, Praha: SLON

HENDL, Jan. 2005: Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace, Praha: Portál

HUDEČKOVÁ, H. 2017: Vesnice. In: Nešpor Z. R., Sociologická encyklopedie, [online], dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Vesnice> [přístup dne 3. 8. 2020].

HUDEČKOVÁ, H., LOŠTÁK, M. 1995: Sociologie I: Úvod do sociologie a sociologie venkova, Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta

KANDERT, J. 2004: Každodenní život vesničanů středního Slovenska v 60. až 80. letech 20. století, Praha: Karolinum

KAWULICH, B. B. 2005: Participant Observation as a Data Collection Method, Forum: Qualitative Social Research [online], 6(2), 43 ods. Dostupné z: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/466> [přístup dne 3. 8. 2020].

KÁBELE, J. 2018: Síť sociální: In: Nešpor, Z. R., Sociologická encyklopedie [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/S%C3%AD%C5%A5_soci%C3%A1ln%C3%AD [přístup dne 2. 8. 2020].

LINDOVÁ, J., HEŘMANSKÝ, M. 2017: Pozorování. In: Úvod do společenskovedních metod [online]. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/enrol/index.php?id=614> [přístup dne 6. 8. 2020].

McFEAT, T. 1974, Small-group cultures, Elmsford, NY: Pergamon Press

- NOVOTNÁ, H. 2009: Výběrové strategie. In: Úvod do společenskovedních metod [online]. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/enrol/index.php?id=614> [přístup dne 6. 8. 2020].
- PETŘÍČEK, M. 2018: Prestiž. In: Nešpor, Z. R. Sociologická encyklopedie [online]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Presti%C5%BE> [přístup dne 6. 8. 2020].
- SATTERLEE, S., HUNT, G. 1986: Cohesion and Divison: Drinking in an English Village, Man, New Series, 21 (3), str. 521-537
- SPRADLEY, J. P. 1980: Participant Observation. Wadsworth: Thomson Learning
- ZANDLOVÁ, M. 2015: Rozhovor. In: Úvod do společenskovedních metod [online]. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/enrol/index.php?id=614> [přístup dne 6. 8. 2020].